

Capitolul II. POPULAȚIA ROMÂNOFONĂ DIN REGIUNEA CERNĂUȚI LA SFÂRȘITUL PERIOADEI SOVIETICE

(Nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și Ținutul Herței)

Dr. Ion Popescu

2. Situația sociolingvistică din regiunea Cernăuți:

sfârșitul perioadei sovietice – începutul perioadei de independență statală a Ucrainei (1989-1992)

sau

“De ce românii din Țara Fagilor au fost tratați în conformitate cu legea lui Murphy - adevărul învinge întotdeauna în trei din șapte cazuri ?!”

După cum menționez la sfârșitul primului capitol, pentru a înțelege fenomenul creșterii numerice a persoanelor care s-au declarat „români” la recensământul din 5 decembrie 2001 și scăderii numerice a celor ce s-au declarat „moldoveni” la nivelul Ucrainei, s-ar impune să analizăm și situația din regiunea Cernăuți unde au fost înregistrați atât „români”, cât și „moldoveni”.

Pentru a înțelege procesele și tendințele etnodemografice și sociolingvistice create în regiunea Cernăuți la după 10 ani de independență statală a Ucrainei s-ar cuveni să analizăm mai întâi situația din regiune de la sfârșitul perioadei sovietice – începutul perioadei de independență statală a Ucrainei prin prisma rezultatelor ultimului recensământ sovietic din 1989, raportat la reorganizarea administrativ-teritorială din 1 ianuarie 1992, adresându-ne paralel, prin trimiteri, și la factorii, mai ales socio-istorici, care au adus la situația reală existentă atunci.

2.1. ASPECTELE SOCIOLINGVISTICE ALE FUNCȚIONĂRII LIMBILOR DIN ACTUALA REGIUNE CERNĂUȚI LA SFÂRȘITUL PERIOADEI SOVIETICE – ÎNCEPUTUL PERIOADEI DE INDEPENDENȚĂ STATALĂ A UCRAINEI (1989-1992) ⁱ

„...Am umerii destul de largi ca să suport întreaga povară a adevărului”
(N. Titulescu)

În noile state, formate pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice, în primii ani de independență s-a observat o creștere bruscă a conștiinței naționale, care este tratată ca „o nouă etapă a maturității spirituale a întregii societăți”ⁱⁱ.

„Renașterea etnică” era, și mai este încă, caracteristică nu numai pentru fosta U.R.S.S., pentru fostul lagăr socialist, în care se observa clar o criză în toate domeniile vieții obștești, dar într-o oarecare măsură și pentru alte țări. Procesul acestei renașteri în diferite țări în prim-plan înaintea diferitelor aspecte: etnorasial (S.U.A., Germania și altele), confesional (Marea Britanie, India etc.), lingvistic (Canada, Belgia etc.).

Pe parcursul analizării acestui proces în Ucraina se poate observa funcționarea a mai multor factori: factori cu caracter istoric, social și geopolitic; reacția la influența dăunătoare a mediului înconjurător și a civilizației tehnologice; modul de viață contemporan: valorificarea economică intensivă a raioanelor cu o populație care și-a păstrat economia tradițională; migrația populației, care duce la dizolvarea populației compacte naționale băștinașe autohtoneⁱⁱⁱ, asimilarea lingvistică și culturală^{iv} etc.

Între problemele legate de creșterea conștiinței naționale - sociale, economice, ecologice, culturale - un loc deosebit îl ocupă problemele național-lingvistice, pentru că limba, după cum se știe, este o „apartenență inexpropriabilă” a fiecărei etnii, este mijlocul de comunicare între membrii unui colectiv etnic și, prin urmare, este un mijloc de constrângere și unire într-o etnie unică^v.

Cu ajutorul limbii se păstrează cultura și se acumulează cunoștințele, în limbă este reflectată și experiența istorică a poporului.

Rolul limbii materne în viața oricărui popor este greu de apreciat, grea este și aprecierea rolului limbii intermediare, cu ajutorul căreia membrii unui colectiv etnico-lingvistic comunică cu membrii altuia, - limba este ultimul bastion al autoidentificării etnice, limba este sufletul unui Neam.

Fenomenul numit „Relațiile național-lingvistice” nu este altceva decât reflectarea situației lingvistice dintr-o țară sau într-o regiune, care se caracterizează ca fiind complicată din punct de vedere al funcționării a mai multor limbi.

Analizarea și aprecierea situației lingvistice din regiunea respectivă sunt foarte prețioase în perioada creșterii atenției popoarelor față de limba lor maternă, iar în perioada agravării conflictelor interetnice pe bază lingvistică capătă o actualitate deosebită^{vi}.

Studierea situației lingvistice are o mare însemnătate și pentru studierea obiectivă și multilaterală a bilingvismului, a varietăților lui și a formelor de funcționare ale acestuia. Ținând cont de faptul că descrierea situației lingvistice este una

dintre cele mai actuale probleme sociolingvistice, noi ne-am propus studierea ei în nordul Bucovinei, nord-estul județului Hotin și ținutul Herța (adică în actuala regiune Cernăuți)^{vii}.

După cum menționa savantul sovietic L.Nicoliski, abordarea acestei probleme are o mare însemnătate practică, deoarece cercetările în acest domeniu oferă posibilitatea de a scoate la iveală bazele și caracterul real ale politicii lingvistice de stat, permit aprecierea perspectivei dezvoltării cursului politic în domeniul limbii, promovat de către guvernul respectiv, permit prognozarea tendințelor vieții lingvistice din țară^{viii}.

Pentru noi, românii din Ucraina, este foarte important să cunoaștem situația reală, pentru că, indiferent de ce s-ar spune, noi, suntem cetățeni loiali ai statului ucrainean, avem obligațiuni față de stat, dar avem și niște drepturi reflectate în Constituție, în legislația în vigoare și obligațiunile internaționale ale Ucrainei.

Cunoscând adevărul istoric, alături de cunoașterea reală a situației privind numărul nostru real, situației lingvistice și factorii care au cauzat această situație – noi ne vom putea integra în societatea ucraineană fără a ne asimila, păstrându-ne specificul nostru național-cultural și lingvistic, cerând și în continuare respectarea drepturilor noastre firești.

În baza celor expuse ajungem la concluzia că rezultatele analizei situației lingvistice din zonele locuite compact de români la începutul perioadei de independență a statului ucrainean are o actualitate deosebită și își va menține în permanență importanța, deoarece vom avea un studiu, care reflectă situația obiectivă din ultimii ani ai URSS și primii ani de independență statală a Ucrainei.

Unul din principalele componente ale situației lingvistice - bilingvismul româno-slav, își are începutul pe teritoriul actualii regiuni Cernăuți în sec. V-VI, când pentru prima dată s-au întâlnit pe pământurile Bucovinei, Hotinului și Herței triburile dacilor romanizați cu cele slave^x.

Contactarea lingvistică a romanicilor răsăriteni cu slavii nu s-a întrerupt pe parcursul istoriei.

Din punct de vedere istoric, bilingvismul româno-slav în diferite perioade ale funcționării sale întâlnește mari dificultăți, cauzate de procesul obiectiv al dezvoltării societății umane, el (bilingvismul) este frecvent până în prezent.

Ca rezultat al influenței reciproce a popoarelor român și slav, a culturilor și limbilor lor, în localitățile românești din actuala regiune Cernăuți bilingvismul româno-slav în diferite perioade a fost reprezentat prin următoarele varietăți: romano (latino) - protoslavă, romano (latino) - slavă (croată „albă”), romano (valaho) - rusă veche, moldo - slavonă, moldo (româno) – rusină (ruteano-ucraineană), româno - polonă, româno - rusă și româno - ucraineană^x.

Pentru a defini tipul și caracterul contactării lingvistice se cere de ținut cont de următoarele momente: condițiile social-economice de dezvoltare a populației bilingve; numărul populației care devine bilingvă; numărul populației care nu acceptă bilingvismul; atât de nivelul culturii materiale și spirituale a grupurilor etnice care se contactează, cât și de prestigiul limbilor lor; faptul, care anume populație acceptă bilingvismul - cea autohtonă sau cea migrantă; existența scrisului la popoare în limba maternă la momentul intrării lor în contact etc.^{xi}

Evidența factorilor lingvistici propriu-ziși, cultural-istorici, demografici, economici, geografici, social-istorici și politici (între care în primul rând se evidențiază politica lingvistică promovată de stat în domeniul culturii, în legătură cu rezolvarea problemelor național-lingvistice) ne-a permis într-o măsură oarecare să analizăm obiectiv situație lingvistică din teritoriul regiunii Cernăuți de la sfârșitul perioadei sovietice, care cere o atitudine serioasă din și o apreciere obiectivă a evenimentelor ce s-au petrecut aici.

Cercetările sociolingvistice întreprinse de către noi ne-au permis să tragem concluzia că în actuala regiune Cernăuți la începutul perioadei de independență statală a Ucrainei se observa o situație lingvistică exoglosă neechilibrată, care se menține, în unele localități, și azi, adică limbile care funcționau pe acest teritoriu, cu toate că exista o declarație a egalității juridice, în realitate, din diferite cauze, erau inegale.

Această inegalitate, în condițiile egalității juridice declarate, a fost posibilă datorită promovării unei politici lingvistice specifice sistemului totalitar, care, din păcate, în Ucraina Occidentală, adică și în regiunea Cernăuți, în primii ani de independență statală a fost înlocuit cu un sistem naționalist- pseudodemocrat, care nu numai că a moștenit metodele comuniste, dar le-a și perfecționat^{xii}, iar consecințele politicii, promovate acum 10-12 ani, și-au găsit oglindirea și în rezultatele recensământului din 5 decembrie 2001.

În asemenea condiții problema influenței conștiente asupra funcționării, dezvoltării și influenței reciproce a limbilor din regiunea respectivă capătă o importanță deosebită, iar între căile, procedeele și metodele de influență a societății asupra limbii locul de frunte îl ocupă politica lingvistică.

Politica lingvistică nu numai că este unul dintre principalii factori care formează situația lingvistică, dar în același timp este și aspectul ei esențial.

După cum ne demonstrează experiența mondială, tipologia politicii lingvistice este indisolubil legată de situația lingvistică respectivă.

În regiunile poli-etnice politica lingvistică poate fi promovată ca politică pluralistă, de integrare, de asimilare sau de segregare.

Politica lingvistică pluralistă se caracterizează prin tendința organelor de stat de a păstra specificul minorităților acordând grupurilor etnice libertăți considerabile în rezolvarea problemelor etnolingvistice și etnoculturale.

În cazul politicii lingvistice de integrare, statul, promovând o politică de unificare a societății poli-etnice, oferă minorităților posibilitatea de a-și păstra particularitățile etnice.

Pluralismul și integrarea sunt două linii politice care pot fi promovate concomitent. Statele orientate în aceste direcții duc o politică lingvistică constructivă, care, nu numai „*de jure*”, dar și „*de facto*”, înlătură premisele izbucnirii conflictelor interetnice pe bază de limbă.

Politica lingvistică însă poate fi și distructivă.

În cazul politicii de segregare minoritățile etnice sunt izolate și traiesc în condiții mai grele.

În cazul politicii de asimilare minoritățile etnice sunt puse în postura de a renunța la limba, cultura și tradițiile

strămoșești în favoarea etniei dominante.

Politica asimilării presupune măsuri de constrângere, promovate direct sau indirect, care sunt îndreptate spre deznaționalizarea minorităților (mai ales a celor autohtone) și care au scopul lezării dreptului la autodeterminarea etnică.

În cazul când asimilarea se desfășoară treptat și natural, cataclismele sunt evitate, când însă asimilarea se efectuează artificial și forțat sunt generate situații de conflict. Acestea duc la trezirea conștiinței naționale și pun în mișcare forțele naționale ale minorităților, care au ajuns la concluzia că limba maternă și etnia lor sunt în pericol și că este necesar „de a le apăra”^{xxiii}, ceea ce se răsfârânge într-o mișcare autonomistă sau separatistă^{xxiv}.

Dar să nu ne antrenăm într-o discuție teoretică și să analizăm situația concretă creată în regiunea Cernăuți la începutul perioadei de independență a Ucrainei (începutul anului 1992).

În anii 1991-1992 noi am întreprins niște cercetări sociolingvistice pentru a identifica localitățile din regiune din punct de vedere etnodemografic și sociolingvistic.

La început, bazându-ne pe cifrele oficiale ale recensământului din 1989 raportate la sistemul administrativ din 1 ianuarie 1992 (începutul perioadei Ucrainei independente), am alcătuit lista tuturor localităților din regiunea Cernăuți, în care românii nu erau majoritari iar limba română oficial nu era utilizată, semnalând, paralel, și numărul persoanelor românofone (celor ce s-au declarat „români” sau „moldoveni”)^{xxv}.

Localitățile din regiunea Cernăuți^{xxvi} cu populație majoritară ucraineană^{xxvii} la sfârșitul perioadei sovietice – începutul perioadei de independență statală a Ucrainei^{xxviii}

Tabelul 24

Localitatea	Numărul de locuitori	Numărul românofonilor ^{xxix} („români” + „moldoveni”)	În %
Regiunea Cernăuți	940.801	184.836 (100.317+84.519)	19,67%
NORDUL BUCOVINEI^{xx}			
Capitala Bucovinei și a regiunii Cernăuți			
or. Cernăuți (cu suburbiile sale)	258.375	19.378 (13.017+6.361)	7,5%
Zona montană a huțanimitii bucovinene			
Raionul Putila	24.589	75 (40+35)	0,31%
Orășelul Putila	3.429	24 (13+11)	0,69
s. Parculina	660	-	-
s. Ryja	655	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Torachi (Torăceni)	175	1 (0+1)	0,57
s. Dihtineț	825	822 ucraineni și 3 ruși	-
s. Hreblina-Dihtineț	357	1 (0+1)	0,28
s. Zamoghila (Zamovila)	402	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Dihtinețul Mic	388	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Dovgopole (Câmpulung Ruses)	899	-	-
s. Hreblina-Câmpulung	247	246 ucraineni și 1 rus	-
s. Plita	370	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Stebni	494	492 ucraineni și 2 ruși	-
s. Chiselița (Chiselițeni)	752	-	-
s. Hrobișce	331	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Ploșci	287	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Poleachivsche	161	1 (0+1)	0,62
s. Sokolii	359	-	-
s. Coneatin	676	675 ucraineni și 1 român	0,15
s. Lipovețul Mare	170	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Samacova	517	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Marinici	483	482 ucraineni și 1 rus	-
s. Byschiv	155	154 ucraineni și 1 rus	-

(Biscău)			
s. Petrași (Pătrași)	492	491 ucraineni și 1 rus	-
s. Pidzaharyci (Zahariceni)	437	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Mijbrody	293	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Horovy	339	338 ucraineni, 1 moldovean	0,29
s. Plosca	734	-	-
s. Lustun	238	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Roztochi (Răstoace)	1.368	5 (1+4)	0,37
s. Ocolena	99	98 ucraineni și 1 străin	-
s. Tovarnyța	267	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Iamy (Gropi)	233	1 (0+1)	0,43
s. Seletin	1.145	14 (7+7)	1,22
s. Halițivca	410	1 (1+0)	0,24
s. Rus'ca	572	5 (2+3)	0,87
s. Serhii (Serghieni)	884	7 (6+1)	0,79
s. Vypcina	84	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Rypeni (Răpeni)	426	424 ucraineni și 2 ruși	-
s. Tyscnyța	176	175 ucraineni și 1 român	0,57
s. Foșchi	365	2 (1+1)	0,55
s. Usti- Putila (Gura- Putilei)	560	2 (1+1)	0,36
s. Bischiv	227	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Șpetchy	146	145 ucraineni și 1 rus	
s. Șepit (Șipotele- pe-Siret)	664	5 (5+0)	0,75
s. Andrechivsche	98	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Ialovățul-de- Sus	206	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Ialovățul-de- Jos	137	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Sarata	121	1 (1+0)	0,83
s. Iablunyța (Iablonița)	698	2 (0+2)	0,29
s. Holoșina	139	Toți – ucraineni (huțani)	-
s. Plai	239	Toți – ucraineni (huțani)	-
Zona bucovineană premontană (raioanele Vijnița, Zastavna, Coțmani, Hliboca, Storojinet) ^{xxx}			
Raionul Vijnița	59.032	408 (294+114)	0,69%
Or. Vașcăuți	5.734	22 (11+11)	0,38
Or. Vijnița	5.503	49 (23+26)	0,89
Orășelul Berhomet	8.325	44 (30+14)	0,53
s. Voloca-pe- Ceremuș	579	2 (0+2)	0,35
s. Zaricicea	579	3 (2+1)	0,44
s. Banila-pe- Ceremuș	3.749	24 (12+12)	0,64
s. Berejnița	621	-	-
s. Vijenca (Vijnicoara)	1.294	7 (6+1)	0,54
s. Dolșnii Șepit (Șipote)	1.362	8 (7+1)	0,59
s. Lecheci	187	-	-
s. Lopusna (Lăpusna)	789	2 (2+0)	0,25
s. Falkiv (Falcău)	74	10 (9+1)	1,35

s. Zamostea	2.151	3 (1+2)	0,14
s. Ispas	4.381	23 (17+6)	0,53
s. Maidan-Ispas	231	1 (0+1)	0,43
s. Carapciu-pe-Ceremuș	2.100	1 (0+1)	0,05
s. Babin	849	-	-
s. Valy (Valea)	931	-	-
s. Corytnă (Vilaucea)	2.338	6 (2+4)	0,26
s. Berejonca	927	1 (1+0)	0,11
s. Lucavăț-pe-Siret	2.467	7 (4+3)	0,28
s. Vahnăuți (Vahnoveni)	289	83 (81+2)	28,72
s. Volcineț-pe-Siret	767	5 (5+0)	0,65
s. Lipoveni	160	33 (28+5) și 77 ruși	20,62
s. Maidan-Lucavăț	264	-	-
s. Migove (Mihoveni)	3.565	47 (32-15)	1,32
s. Velyke	690	5 (5+0)	0,72
s. Milieve (Milie)	2.017	3 (2+1)	0,15
s. Chibachi	623	1 (1+0)	0,16
s. Seredni Maidan	191	-	-
s. Slobozia Banilei	921	2 (2+0)	0,22
s. Cereșenca (Cireșel)	876	3 (2+1)	0,34
s. Bahna	937	7 (4+3)	0,75
s. Ciomohuzy	2.455	6 (5+1)	0,24
Raionul Zastavna	58.108	31 (83+148)	0,4%
Or.Zastavna	9.208	57 (33+24)	0,62
Orășelul Costrijivca	2.742	10(4+6)	0,36
s.Babin	664	662 ucrineni și 2 ruși	-
s.Vymușiv	122	Toți ucrainenii (<i>istor.ruteni</i>)	-
s. Rudca	206	205 ucrainenii și 1 rus	-
s. Balamutovca	1.817	3 (2+1)	0,17
s. Bridoc (Brodoc)	590	5 (3+2)	0,85
s. Mytchiv (Mitcău)	411	1 (0+1)	0,24
s. Vasyliv (Vasilău)	1.240	2 (0+2)	0,16
s. Culivți (Culeuți)	607	1 (0+1)	0,16
s. Vaslovivți (Vaslăuți)	1.448	4 (1+3)	0,28
s. Verenceanca	3.943	32 (5+27)	0,81
s. Iablunivca	347	6 (0+6)	1,73
s. Vicno (Ocna-Bucovinei)	1.669	3 (1+2)	0,18
s. Șereuții-de-Sus	2.735	7 (2+5)	0,26
s. Horoșivți	1.145	1 (0+1)	0,09
s. Boianciuc (Boinceni)	1.077	1 (0+1)	0,09
s. Dobronăuți	1.608	3 (2+1)	0,19
s. Doroseuți	1.655	1 (0+1)	0,06
s. Zadubrivca	908	3 (0+3)	0,33
s. Zveneacin	917	5 (2+3)	0,55

s. Iosipivca	219	1 (0+1)	0,46
s. Cadubești	3.226	20 (3+17)	0,62
s. Cuciurul-Mic	1.321	3 (0+3)	0,23
s. Onut	707	3 (0+3)	0,42
s. Ciomni Potic (Părăul-Negru)	638	3 (1+2)	0,47
s. Pohorilivca (Pohorlăuți)	1.700	3 (2+1)	0,18
s. Prilpce	888	1 (0+1)	0,11
s. Stepanivca (Ștefanești)	85	84 ucraineni și un rus	-
s. Repujineț	1.794	3 (2+1)	0,18
s. Rjavinty	3.224	18 (2+16)	0,59
s. Samușin	454	6 (4+2)	1,32
s. Musorivca (Musoreni)	359	1 (0+1)	0,28
s. Tovtry (Tăureni)	1.853	2 (2+0)	0,11
s. Hreșciatic (Creșciatic)	876	1 (0+1)	0,11
s. Ciunchiv (Ciuncău)	1.425	1.420 ucraineni, 4 ruși	-
s. Șbraneț	1.738	10 (4+6)	0,58
s. Iurcăuți	1.954	6 (4+2)	0,31
s. Verbivți (Verbăuți)	588	5 (4+1)	0,88
Raionul Chițmani (Coțmani sau Cozmeni)	74.244	534 (288+246)	0,72%
Or. Chițmani	7.182	162 (90+72)	2,26
Orășelul Lujeni	4.850	33 (14+19)	0,68
Orășelul Nepolăcăuți	2.781	24 (11+13)	0,86
s. Piedicăuți	998	2 (1+1)	0,2
s. Berhomet-pe- Pрут	914	8 (2+6)	0,88
s. Dubăuți	1.253	8 (5+3)	0,64
s. Clohicica (Clocucica)	339	336 ucraineni și 3 ruși	-
s. Revacăuți	742	1 (0+1)	0,13
s. Borivți (Borăuți)	1.619	1.614 ucraineni și 5 ruși	-
s. Brusnița	2.111	16 (2+14)	0,76
s. Dibrova	346	2 (2+0)	0,58
s. Zeleniv (Zelenău)	907	7 (5+3)	0,77
s. Calinivți (Călinești)	667	Toți ucraineni	-
s. Ostra	292	Toți ucraineni	-
s. Ciotoryia (Ceartoria)	623	1 (0+1)	0,16
s. Valeava (Valeva)	1.665	2 (0+2)	0,12
s. Stăneștii-de-Sus (pe Ceremuș)	1.786	4 (3+1)	0,22
s. Davidivți (Davidăuți)	1.135	2 (0+2)	0,18
s. Dracineț	2.364	5 (2+3)	0,21
s. Dracineții Noi	705	2 (2+0)	0,28
s. Hlinița	1.725	9 (6+3)	0,52
s. Corostuvata	245	5 (4+1)	2,04

s. Ivancăuți	1.370	4 (1+3)	0,29
s. Havrilivți (Gavrilăuți)	361	360 ucraineni și 1 rus	-
s. Chisăliv (Chisilău)	3.002	14 (1+14)	0,47
s. Clivodin	1.759	3 (0+3)	0,17
s. Lașchivca	1.526	7 (4+3)	0,46
s. Vytilivca (Vătiliuca)	1.041	5 (3+2)	0,48
s. Maleatynți (Maleatinet)	1.182	1 (0+1)	0,08
s. Mamaivți (Mămăiești)	5.857	77 (50+27)	1,32
s. Stăneștii-de-Jos (pe Ceremuș)	1.895	28 (14+14)	1,48
s. Brusenchi	1.251	1 (1+0)	0,08
s. Vinigrad	184	Toți ucraineni	-
s. Orșivți (Orășeni)	2.324	14 (11+3)	0,6
s. Oșihliby (Oșihlib)	2.077	4 (4+0)	0,19
s. Stavceany (Stăuceni)	2.250	2.236 ucraineni, 13 ruși	-
s. Strilețki Cut (Cotul Vânători)	2.205	21 (15+6)	0,95
s. Bila	632	4 (3+1)	0,63
s. Burdei (Bordei)	323	322 ucraineni și 1 rus	-
s. Răvnă (Râvna)	1.093	-	-
s. Suhoverhiv	2.026	6 (5+1)	0,3
s. Hlivyșce	656	4 (3+1)	0,61
s. Șypynți (Șipinet)	3.140	43 (22+21)	1,37
s. Șișcăuți	1.774	4 (2+2)	0,23
s. Iujineț	1.067	1 (0+1)	0,09
Raionul Storojineț	89.751	33.696 (32.965+731)	37,54
Orașul Storojineț	14.033	3.343 (3.214+129)	23,82
s. Crășnișoara (Huta)Veche	690	426 poloni, 182 (181+1)120	26,38
s. Baniliv- Pidhirnyi ^{xxii}	3.711	467 (449+18)	12,58
s. Bobești	1.989	15 (13+2)	0,75
s. Cuciurul Mare	5.986	75 (36+39)	1,25
s. Hodyliv (Hodilău)	1.002	31 (15+16)	3,09
s. Davideni	2.894	927 (902+25)	32,03
s. Camena	2.693	34 (25+9)	1,26
s. Hlibocioc- Camena	340	31 (30+1)	9,12
s. Clinovca (Panca)	2.361	392 (376+16)	16,6
s. Comărești	1.113	9 (8+1)	0,81
s. Zrub- Comărești	1.282	356 (352+4)	27,73
s. Slobozia- Comărești	1.013	7 (7+0)	0,69
s. Costești	1.467	5 (3+2)	0,34
s. Iaseny (Căbești/Căbana)	632	1 (1+0)	0,16
s. Mihalcea	2.164	22 (8+14)	1,02

s. Dubova	810	8 (5+3)	0,99
s. Zavoloca	666	24 (13+11)	3,6
s. Spasca	790	6 (1+5)	0,76
s. Broscăuții- Noi	1.438	203 (201+2)	14,12
s. Zabolottea	747	59 (59+0)	7,9
s. Sneaciv (Sneci)	1.900	7 (1+6)	0,37
s. Hlibocioc-Sneci	355	6 (0+6)	1,69
s. Broscăuții-Vechi	2.816	1.372 (1359+13)	48,72
s. Jadova-Veche	2.360	12 (6+6)	0,51
s. Dibrovca	304	302 ucraineni și 2 ruși	-
s. Cosovanca	380	84 (83+1)	22,11
s. Jadova Nouă	825	3 (3+0)	0,36
s. Tisăuți	3.542	45 (20+25)	1,27
Raionul Hliboca (Adâncata)	68.009	38.686 (29.042+9.644)	56,88%
<i>Orașelul Hliboca</i>	9.352	1.881 (1.698+183)	20,11
s. Slobidca (Slobozia-Berlinți)	480	185 (182+3)	38,54
s. Camenca (Petriceni)	5.688	886 (854+32)	15,58
s. Lucovița-Ucraineană	1.375	54 (17+37)	3,93
s. Cut (Cotul-Bainsc)	425	13 (9+4)	3,06
s. Mihailovca (Mihuceni)	797	41 (31+10)	5,14
s. Dumbrava Roșie	790	25(20+5)	3,16
s. Gârbovăț	933	289 (282+7)	30,98
s. Stârcea	1.156	502 (500+2)	43,43
s. Volcinețul-Vechi	1.972	881 (879+2)	44,68
s. Fântâna-Albă	195	179 ruși-lipoveni, 2 (0+2)	1,03
s. Tărășeni	914	124 (66+58)	13,57
s. Ceahor	3.840	1.316 (1.095+221)	34,27
s. Cerepcăuți	1.985	54 (42+12)	2,72
s. Volcinețul-Nou	290	20 (16+4)	6,9
s. Petriceanca	743	287 (280+7)	38,63
NORDUL BASARABIEI (raioanele Securenî, Chelmenet, Hotin și, parțial, Noua Suliț ^a)			
<i>Raionul Securenî</i>	63.760	2.058 (180+1.878)	3,23%
Orașul Securenî	12.087	329 (43+286)	2,72
Orașul Novodnestrovsc	10.711	197 (42+155)	1,84
s. Belousovca	3.083	412 ruși , 48 (13+35)	1,56
s. Bratanivca	815	2(0+2)	0,25
s. Vasilivca	1.280	5 (0+5)	0,39
s. Roscopynți	378	2(0+2)	0,53
s. Vașcăuți	3.704	106 (20+86)	2,86
s. Slobozia-Nouă	201	6 (0+6)	2,99
s. Vitreanca	1.292	1 (1+0)	0,08
s. Volșcovă	850	9 (0+9)	1,06
s. Hvizdivți (Țânteni)	1.943	44 (1+39)	2,06
s. Grubna	2.036	1.887 ruși, 19 (2+17)	0,93
s. Cobolcin	2.719	13 (2+11)	0,48
s. Cormani	867	4 (0+4)	0,46

s. Lopativ	497	1 (0+1)	0,20
s. Pocrovca	123	122 ucraineni și 1 rus	-
s. Lomacineț	2.391	8 (1+7)	0,33
s. Mihalcova	2.076	7 (0+7)	0,34
s. Neporotova	290	1 (1+0)	0,34
s. Halyțea	153	Toți ucraineni	-
s. Ojeva	1.221	6 (1+5)	0,49
s. Alexeevca	1.319	32 (1+32)	2,43
s. Novoalexeevca	277	19 (0+19)	6,86
s. Romancăuți	5.475	73 (42+31)	1,33
s. Selișce (Seliște)	1.823	17 (2+15)	0,93
s. Serbiceni	1.662	8 (0+8)	0,48
s. Șebutynți	1.704	3 (0+3)	0,18
s. Strumoc	324	26 (1+25)	8,03
Raionul Chelmenet	52.633	645 (87+558)	1,25%
Orășelul Chelmenți	8.282	216 (48+173)	2,61
s. Babin	2.253	5 (0+5)	0,22
s. Bernovă (Bârnova)	1.231	8 (2+6)	0,65
s. Buzovița	1.764	11 (2+9)	0,63
s. Burdiug	1.106	8 (2+6)	0,72
s. Vartcăuți	1.571	29 (0+29)	1,85
s. Slobozia-Varticăuți	407	2 (0+2)	0,49
s. Volcineț	1.430	9 (3+6)	0,63
s. Hrușăuți	1.534	6 (2+4)	0,39
s. Nagoreni	596	2 (0+2)	0,34
s. Dnestrovca (Nistreni)	1.288	11 (2+9)	0,85
s. Zelena	2.209	6 (0+6)	0,27
s. Ivanivți (Ionăuți)	3.788	40 (3+37)	1,06
s. Kozyreany (Cozâreni)	1.165	13 (1+12)	1,25
s. Comariv	1.969	4 (0+4)	0,20
s. Maiorca	94	Toți ucraineni	-
s. Conovca	699	3 (0+3)	0,43
s. Lencăuți	2.538	15 (2+13)	0,59
s. Macarivca	41	Toți ucraineni	-
s. Levinți	1.461	9 (0+9)	0,62
s. Mihailivca (Mihăileni)	603	6 (3+3)	1,6
s. Lucacivca (Lucaceni)	877	18 (1+17)	2,16
s. Moșaneț	1.577	2 (0+2)	0,13
s. Nelipăuți	2.164	50 (2+48)	2,31
s. Brailivca (Brăileni)	329	2 (0+2)	0,61
s. Novoselița	2.726	18 (1+17)	0,66
s. Oselivca	1.165	2 (1+1)	0,17
s. Crocva	261	3 (1+2)	1,15
s. Perchivți (Percăuți)	1.658	6 (3+3)	0,36
s. Putrină	402	4 (1+3)	1,00
s. Podvirivca	2.479	96 (4+92)	3,87
s. Rosoșany (Rosoșani)	2.230	34 (3+31)	1,52
Raionul Hotin	75.918	5.354 (197+5.157)	7,05%
Orășul Hotin	11.719	139 (32+107)	1,19
s. Anadoly	944	-	-

(Anadol)			
s. Atachi (Otaci)	706	2 (0+2)	0,26
s. Bilăuți	1.184	9 (0+9)	0,76
s. Bocicăuți	1.953	10 (1+9)	0,52
s. Vorniceni	706	704 ucraineni și 2 ruși	-
s. Gordăuți	476	2 (0+2)	0,42
s. Grozinți	2.037	34 (3+31)	1,67
s. Dancăuți	1.117	9 (3+6)	0,81
s. Dolineni	1.994	2 (0+2)	0,10
s. Zarojeni	3.541	39 (14+25)	1,10
s. Caplivca	1.551	-	-
s. Cerstenți (Cristinești)	1.493	13 (1+12)	0,87
s. Clișcăuți	7.004	88 (40+48)	1,26
s. Mlinchi	480	5 (0+5)	1,04
s. Cruglic	1.512	1 (0+1)	0,07
s. Crutenchi	1.199	11 (1+10)	0,92
s. Malinți	2.325	10 (3+7)	0,43
s. Nedobăuți	3.146	33 (11+22)	1,05
s. Pașcăuți	1.262	4 (1+3)	0,32
s. Perebykivți (Perebăcăuți)	2.189	9 (0+9)	0,41
s. Zelena-Lipa (Teiul Verde)	418	408 ucraineni și 10 ruși	-
s. Poleana (Poiana)	1.318	1 (0+1)	0,08
s. Prigorodoc	854	1 (1+0)	0,11
s. Orestivca	606	2 (1+1)	0,33
s. Rașchiv (Rașcău)	1.276	4 (3+1)	0,31
s. Rucșin	3.508	35 (18+17)	1,00
s. Ruhotin	424	4 (3+1)	0,94
s. Blyșceadi	156	155 ucraineni și un străin	-
s. Gryneacica	178	2 (2+0)	1,12
s. Corneșty (Cornești)	174	Toți ucraineni	-
s. Sancăuți	1.027	18 (9+9)	1,75
s. Stavceany (Stăuceni)	2.383	132 (22+110)	
s. Ceponosca	1.421	-	-
s. Șilăuți	3.224	17 (6+11)	0,53
s. Șirăuți	1.878	3 (1+2)	0,16
s. Vladycina (Vlădiceni)	1.934	5 (0+5)	0,26
s. Iarivca	1.247	17 (0+17)	1,36
<i>Raionul Noua Sulița</i>	86.771	56.254 (585+55.669)	64,83%
Orașul Noua Sulița	8.185	3.318 (125+3.193)	40,54
s. Vancineț	344	120 (1+119)	34,88
s. Jilovca (Sânger)	814	23 (0+23)	2,83
s. Lehăcenii Tăutului	1.824	124 (9+115)	6,8
s. Dovjoc (Doljoc)	1.115	47 (1+46)	4,22
s. Podvirna	2.539	26 (0+26)	1,02
s. Ryngaci	1.286	60 (2+58)	4,67
s. Șișcăuți	423	8 (1+7)	1,89
s. Ridchivți (Rarancea)	4.164	95 (38+57)	2,28

s. Sloboda (Slobozia)	1.189	44 (2+42)	3,53
s. Revchiuți (Revacăuți)	352	10 (0+10)	2,84
s. Toporăuți	4.523	199 (136+63)	4,40
s. Ciornivca (Cernaucă)	2.442	18 (3+15)	0,74
s. Șcerbinți (Șcerbăuți)	903	59 (0+59)	6,53
ȚINUTUL HERȚEI (Zona regățeana)			
Raionul Herța ^{xxiv}	29.611	27.517(23.539+3.978)	92,93%
Mamornița-Ucraineană	483	37 (9+26)	7,66

După cum menționa scriitorul Dumitru Covalciuc, „valul înstrăinării, ridicându-se pe Nistru, s-a năpustit fără opreliște peste zeci de sate și târguri românești, peste vetrele strămoșești ale mazililor, ruțașilor și răzeșilor din cel mai nordic colțisor al Moldovei lui Ștefan.

La o sută de ani de la anexarea Bucovinei de către Austria, în regiunea dintre Nistru, Colacin și Prut elementul românesc mai opunea o rezistență dărză valului migrator (mai ales din Galiția), dar timpul lucra împotriva.

Năluca înstărinării a început apoi să cutreiere prin așezările răzeșești de pe Ceremuș și de la izvoarele Siretului.

În anul 1918 în regiunea dintre Prut și Nistru, în zona Ceremușului și în localitățile de la izvoarele Siretului limba română mai răsună în forma ei arhaică, iar români, care își pierduseră graiul strămoșesc, se mai declarau acolo mii de oameni^{xxv}.

Astăzi în regiunea Cernăuți din zona dintre Prut și Nistru atât a Bucovinei, cât și din nordul Basarabiei limba română se mai poate auzi doar în Șișcăuții Securenilor, Colincăuții Hotinului, în satele moldovenești basarabene și bucovinene din raionul majoritar românofon Noua Sulița – în rest totul este deja ucrainean.

Aria, mult mai restrânsă decât odinioară, în care românii (moldovenii) din regiunea Cernăuți mai trăiesc compact, începe în prezent de la poalele Carpaților (de la Crasna) și cursul superior al Siretului, cuprinde toată acestui râu până la trecerea lui pe teritoriul României, valea Sirețelului, satele bucovinene care până la 1918 s-au aflat în apropierea frontierei austro-române, „zona păduroasă a Cosminului cu salba de frumoase localități ce se înșiră până sub creștetul fostei cetăți medievale Țețina, apoi, de la Cernăuți, în jos, include, pe partea dreaptă a Prutului, până la Mamornița, localități ... de la marginea Bucovinei istorice, întreaga plasă a Herței - pe partea stângă situându-se, până la frontiera Ucrainei cu Republica Moldova, mândrele așezări din raionul Noua Sulița^{xxvi}.

Anume în acest spațiu sunt situate cele 105 localități, precum și orașul Cernăuți cu suburbiile sale Horecea-Urbană, Horecea-Mănăstirii, Caliceanca, Clocucica, Roșa, Roșa-Stâncă, Țețina și Mănăstiriște, în care românofonii alcătuiesc un procent considerabil din numărul populației.

Colincăuții și Șișcăuții, alte două localități, în care, deși sunt lipsite de școli cu predarea în limba maternă, astăzi elementul moldav încă mai este cu mult majoritar față de cel slav, sunt despărțite de această arie printr-un șir de localități cu populație majoritară ucraineană.

Pentru localitățile în care românii (inclusiv și persoanele care s-au declarat moldoveni) constituiau majoritatea am folosit un tabel mai complex, semnalând și numărul concret al persoanelor de altă etnie.

Lista localităților din regiunea Cernăuți, în care românii (moldovenii) constituiau la sfârșitul perioadei sovietice – începutul perioadei de independență statală a Ucrainei majoritatea populației^{xxvii}

Tabelul 25

Rezultatele recensământului din 1989 ^{xxviii} , raportate la situația administrativ teritorială din 1 ianuarie 1992								
Localitatea	Total populație	Dintre care						
		Ucraineni	Români	Moldoveni	Ruși	Evrei	Poloni	Alte etnii
Raionul Herța (români - 92,93 %)	29.611	1.569	23.539	3.978	431	15	18	61
Orașul Herța	2.122	409	1.327	116	222	14	3	31
s. Mogoșești (Bairachi)	1.715	21	1.655	35	3	-	1	-

s. Becești (Pidval'nă)	646	12	628	4	1	-	1	-
s. Mihoreni (Petrașivca)	1.718	17	1.688	6	6	1	-	-
s. Poieni- Bucovina	867	24	829	7	6	-	-	1
s. Buda-Mare	1.056	13	1.019	15	7	-	-	2
s. Buda-Mică	505	18	476	4	6	-	-	1
s. Pasat (Crupeance)	710	8	687	11	4	-	-	-
s. Godinești	1.199	18	1.147	23	9	-	1	1
s. Lucovița- Moldovenească	599	21	569	4	4	-	-	1
s. Horbova	2.768	71	2.593	71	31	-	1	1
s. Bănceni	706	16	657	18	10	-	5	-
s. Culiceni	763	21	729	8	5	-	-	-
s. Lunca	497	13	428	51	4	-	-	1
s. Pilipăuți (Satu-Mare)	888	1	869	13	5	-	-	-
s. Movila (Mohilivca)	583	20	548	10	5	-	-	-
s. Molnița	1.744	74	1.615	37	12	-	-	6
s. Ostrița	3.224	205	324	2.641	42	-	5	7
s. Țureni	900	31	108	757	4	-	-	-
s. Momornița- Românească	338	45	245	38	10	-	-	-
s. Târnauca	2.595	46	2.505	25	14	-	-	5
s. Proboțești (Diachivți)	1.181	3	1.145	27	6	-	-	-
s. Hreățca	1.804	22	1.739	31	8	-	-	4
Raionul Noua Suluța (români – 64,83 %)	86.771	28.207	585	55.669	1.639	190	150	331
s. Balcăuți	1.606	45	3	1.538	16	-	1	3
s. Boian	4.249	376	40	3.724	45	-	45	19
s. Arboreni (Hai)	295	31	25	239	-	-	-	-
s. Vancăuți	2.738	163	18	2.545	10	-	1	1
s. Dinăuți	3.237	189	22	3.004	19	-	-	3
s. Șendreni (Dranîța)	1.776	43	3	1.715	13	-	-	2
s. Negreni (Negrinți)	747	23	-	719	4	-	-	1
s. Costiceni	1.320	19	-	1.279	10	-	-	12
s. Dumeni	1.139	14	3	1.111	8	-	-	3
s. Ivancăuții- Noi	958	5	1	944	7	-	-	1
s. Coteleu (Cotylăvă)	2.789	1.310	4	1.454	19	-	1	1
s. Mahala	2.468	165	16	2.215	48	3	3	18
s. Buda	1.293	165	16	2.215	48	3	3	18
s. Cotul Ostriței	2.058	32	10	2.000	10	-	-	6
s. Prut	296	4	3	286	3	-	-	-
s. Mălinești	1.431	48	1	1.370	11	-	1	-
s. Berestea	880	54	1	813	10	-	-	2
s. Mămăliga	2.460	197	10	2.130	101	2	-	19
s. Coșuleni	1.137	33	7	1.078	16	-	-	3
s. Marșineț	5.240	361	34	4.773	57	-	1	14
s. Nesvoia	1.393	45	2	1.342	2	-	-	2
s. Lehăceni (Priprutea)	2.133	67	13	2.020	19	-	2	12

s. Cotul Hotinului	366	4	3	353	5	-	-	1
s. Rachitna	2.378	36	3	2.326	6	-	-	7
s. Stălinești	2.098	85	4	1.987	19	-	1	2
s. Stroești	1.565	42	6	1.509	7	-	-	1
s. Tărășăuți	5.463	146	21	5.225	53	1	2	15
s. Forosna	1.043	80	1	956	6	-	-	-
s.Cerlena Mare(Cerlena)	2.103	69	4	2.019	10	-	1	-
Raionul Hliboca (români – 56,88 %)	68.009	27.407	29.042	9.644	1.363	39	298	216
s. Valea-Cosminului	1.655	564	138	907	27	-	-	19
s. Voloca	3.147	227	1.060	1.847	11	-	2	-
s. Grușăuți	1.126	30	495	594	6	-	1	-
s. Trestiana (Dimca)	1.424	108	1.273	26	13	-	1	3
s. Opișeni	2.114	69	2.037	23	7	-	3	5
s. Carapciu	1.820	117	1.643	25	26	-	6	3
s. Iordănești	2.014	63	1.915	10	5	-	21	-
s. Corovia	2.642	1.100	204	1.272	48	-	4	15
s. Corcești	1.538	102	1.385	13	11	-	27	-
s. Cupca	2.405	44	2.336	14	5	-	2	4
s. Molodia	3.741	1.150	214	2.318	51	-	-	8
s. Tereblecea	2.675	315	2.104	34	68	1	135	21
s. Sinăuții-de-Sus	432	7	420	2	3	-	-	-
s. Sinăuții-de-Jos	855	29	813	9	3	-	-	1
s. Stăneși	2.418	42	2.274	99	2	-	-	1
s. Băhrinești	1.386	20	1.340	12	8	-	5	1
s. Privorochie	1.054	52	46	945	10	-	1	-
s. Tureatca	1.748	140	1.591	7	5	-	1	4
s. Poieni-Regat	427	2	420	3	1	-	-	1
s. Suceveni								
s. Proșica	598	33	555	5	4	-	1	-
s. Prisăcăreni	351	77	257	2	4	-	1	-
Raionul Storojineț (români - 37,54 %)	89.751	51.526	32.965	731	2.310	155	1.693	371
Orășelul Crasna	7.769	467	7.004	75	148	7	46	22
s. Budineț	1.109	45	1.042	13	3	-	3	3
s. Cireș	1.429	418	878	28	51	7	37	10
s. Pătrăuții-de-Sus	3.375	293	2.988	48	2	-	38	6
s. Ijești	2.720	117	2.549	31	14	1	4	4
s. Ursoaia	1.588	24	1.548	13	2	-	-	1
s. Ciudei	4.350	645	3.448	75	137	1	23	21
s. Huta-Nouă	429	98	315	1	3	-	12	-
s. Pătrăuții-de-Jos	2.681	134	2.483	31	13	1	18	1
s. Arșița (cătun)	824	19	550	16	-	-	238	1
s. Ropcea	3.079	195	2.789	45	31	-	10	9
Raionul Hotin (români -7,05 %)	75.918	68.528	197	5.157	1.608	153	27	248
s. Colincăuți	5.354	603	21	4.672	40	-	2	16

Raionul Securenii (români - 3,23 %)	63.760	55.250	180	1.878	5.891	103	67	391
s. Șișcăuți	1.292	199	5	1.064	24	-	-	-

Atât rezultatele anchetării, cât și datele statisticii oficiale ne-au permis să constatăm, că în etapa actuală în localitățile românești din regiune funcționează în masă următoarele tipuri ale bilingvismului: româno-rus, româno-ucrainean, polono-român și ucraineano-român (primele două fiind cele mai evidente).

Studierea situației lingvistice pe teren ne-a permis să evidențiem în partea românofonă a actualei regiuni Cernăuți trei zone sociolingvistice:

1) Zona asimilării complete, care se caracterizează prin faptul, că în localitățile acestei zone și școala și biserica în calitate de limbă oficială de acum nu mai folosesc limba română - zona asimilării ireversibile (zona ucrainizării complete)^{xxxix} sau zona ucrainofonă (vezi notele la tabelul 24).

La această zonă poate fi trecut întregul areal dintre Prut și Nistru ucrainizarea căruia s-a început încă până la începutul perioadei Imperiului Habsburgic (1775-1918), dar mai ales după anexarea din 1775, când aria de răspândire compactă a românilor a început să se îngusteze, treptat, căci atunci, datorită factorilor externi, care au favorizat migrațiunea masivă în fostul ținut moldovenesc a populației de origine slavă, a început și a intensificat asimilarea elementului românesc autohton.

Funcționarii austrieci, care făceau parte din Comisia de delimitare a proprietăților funciare din Bucovina, încă în 1782 au recomandat Vienei oficiale să întreprindă măsuri urgente privind colonizarea, cu familii din Galiția vecină, a regiunii dintre Prut și Nistru^{xxxix}.

Astăzi din această zonă mai fac parte localitățile Costești^{xxxix}, Stănești-de-Sus și de-Jos pe Ceremuș, Căbești (Iasena), Broscăuți-Noi, Banila Moldovenească etc. din zona dintre izvoarele Ceremușului și Siretului și Prutul de Sus (mai sus de Cernăuți), în care doar generația cea mai în vârstă mai cunoaște limba română, pe când generațiile tinere o cunosc doar pe cea ucraineană, iar în calitate de a doua limbă folosesc limba rusă și nicidecum cea română.

2) Zona asimilării tranzitive, care se caracterizează prin faptul că în localitățile acestei zone, la acel moment (1992), limba bisericii a rămas limba română, iar limba școlii a devenit cea ucraineană (Corcești, Molodia, Stârcea, Tărășeni, Tureatca etc.) sau rusă (părți ale or. Herța, Crasna, Ciudei, Arșița^{xxxix} etc.).

Din această zonă în 1989 mai făceau parte localitățile Davideni, Maidan-Storojineț, Valea Cosminului, Corovia, Ceahor-Hliboca, Cotileu-Noua Sulița, Colincăuți-Hotin, Șișcăuți-Securenii etc.^{xxxix}, unde ambele limbi - cea română și cea ucraineană sau rusă erau folosite de către generațiile mijlocii și în vârstă, pe când copiii în mare măsură foloseau doar limba nematernă.

Aici este necesar de menționat, că am luat în considerație în primul rând populația autohtonă românofonă, deoarece cea migrantă, de obicei, în localitățile acestei zone nu folosește limba română, ci doar limba lor maternă sau cea de de conversație interetnică - ucraineană sau rusă.

3) Zona bilingvismului echilibrat, care se caracterizează prin faptul că și în școală și în biserică se folosește limba maternă - limba română.

Din această zonă facea și încă mai face parte zona rurală a raionului Herța (cu excepția satului Mamornița Ucraineană)^{xxxiv}, unele părți ale raioanelor Noua Suliță, Hliboca (Adâncata) și Storojineț, unele suburbii ale orașului Cernăuți - Clocucica și Caliceanca^{xxxv}, Țețina, Roșă, Horecea, unde majoritatea populației băștinașă românești era bilingvă și cu toate acestea procesul asimilării lingvistice în masă nu se observa.

După cum am putut observa pe parcursul cercetărilor din teren, în perioada de după 1991-1992 procesul asimilării este frecvent în două din trei zone.

Politica asimilării românilor din Bucovina a început o dată cu ocupația habsburgică (1775) și continuată de Puterea Sovietică (după 1940).

Mai jos vom analiza procesele de asimilare ale românilor în perioada sovietică (1940-1991). Scimbarea componenței naționale și micșorarea numărului românilor bucovineni s-a datorat nu numai căsătoriilor mixte, ale diferitelor falsificări de date statistice, ci și în fenomene anterior nesesizate.

De exemplu, Dumitru Covalciuc spre sfârșitul perioadei sovietice remarcă: „în ultimii ani se face tot mai simțită invazia persoanelor străine de nevoile neamului nostru, care ocupă terenuri și își construiesc case în suburbiile, odinioară curat românești, ale Cernăuților, precum și în satele românești din imediata apropiere a orașului (Corovia, Ceahor, Valea-Cosminului, Ostrița, Buda, Mahala, Cotul Ostriței). Evident, în urma acestui proces se schimbă structura populației, au loc salturi demografice în defavoarea românilor.

În unele localități cu populație românească (moldovenească) numărul nu mic de ucraineni sau ruși se datorează unităților industriale care funcționează pe teritoriul lor (Crasna, Ciudei, Pătrăuții-de-Sus, Carapciu, Noua-Suliță, Mămăliga ș.a.) și la care au fost aduse cadre din alte regiuni, în urma cărora au venit încoace rude, prieteni și cunoscuți ai acestora^{xxxvi}. Numărul elevilor de la instituțiile școlare speciale și auxiliare, deschise în sate românești pentru copii ucraineni (Ciudei Tereblecea, Boian), putea trage la cântar, la fel, în defavoarea românilor băștinași în timpul recensămintelor.

Unde mai punem faptul că mai avem în sate românești case de copii handicapați (Mahala), aziluri de bătrâni (Petriceanca, Cireș), în care nimeresc persoane aduse din alte localități ale regiunii. „Și așa ne pomenim că în cutare sau cutare localitate românească numărul locuitorilor de alte naționalități crește ca pe drojdie, pe când băștinașii, răbdători, nici nu sesizează de ce satul sau orașelul lor nu mai este declarat curat românesc, ci figurează ca așezare cu populație

mixtă^{xxxvii}.

De la 1940-1941 și apoi din 1944 până în prezent, românii care au înfruntat cu curaj exilările, batjocura, tot felul de nedreptăți politice^{xxxviii}, sociale^{xxxix} și economice^{xl}, care au luptat din răsuputeri pentru a supraviețui ca neam pe plaiurile strămoșești, au înregistrat și pierderi numerice inevitabile. Ei au tot fost ridicăți^{xli} și duși de pe la casele lor și de multe ori nici n-au mai avut de unde și unde să se întoarcă.

Prin emigrarea în Bucovina a populației, mai ales, de origine slavă, structuriile demografice a regiunii i s-au provocat modificări serioase.

Structura populației regiunii Cernăuți
(după locul de naștere, anul 1989)

Tabelul 26

S-au născut în statul:	Total	Din care:					
		Ucraineni (Ruteni, Huțani)	Ruși inclusiv Lipoveni	Români inclusiv Moldoveni	Evrei	Poloni	Alte etnii
Ucraina	886.945	654.220	33.115	180.223	12.597	4.457	2.333
Rusia	33.228	5.623	25.406	701	584	57	857
Moldova	9.093	2.462	818	3.142	2.350	21	100
Kazahstan	2.718	1.157	1.182	115	70	16	178
Belarus	2.614	252	457	7	305	31	1.562
Uzbekistan	1.196	466	398	145	84	3	100
Azerbaigean	417	84	213	8	11	-	101
Georgia	379	68	175	11	18	-	107
Turkmenistan	362	125	151	56	6	3	21
Letonia	260	78	84	31	10	6	51
Lituania	211	46	89	11	18	8	39
Kirghizstan	221	69	114	7	18	1	12
Tadjikistan	209	54	116	5	7	3	24
Armenia	141	34	40	3	2	-	62
Estonia	83	22	46	4	1	1	9
Alte țări (incl. România)	2.724	1.135	662	367	188	93	79
Total populație	940.801	666.095	63.066	184.836	16.469	4.700	5.635

În timp ce „românii au fost strânși în chingile politicii de deznaționalizare, migrația a adus încoace spre sfârșitul perioadei sovietice 130.743 de oameni străini de datinele și obiceiurile acestui multipătimit picior de plai mioritic.

În fața acestui puhoi al migrației, mai ales, din Podolia și Galiția românii au știut să se păstreze ca neam și să continue lupta pentru supraviețuire și dezvoltare național-culturală^{xlii}.

După cum putem observa din tabelele 26 și 27, din 940.801 locuitori ai regiunii în 1989 doar 886.945 sau 94,28% erau născuți în Ucraina, inclusiv 654.220 sau 98,22% din ucrainenii la acel moment al regiunii, 33.115 sau 52,51% din ruși, 180.233 sau 97,51% din români (moldoveni), 12.595 sau 76,49% din evrei, 4.457 sau 94,83 din poloni.

Mai putem constata că 3.142 de românofoni sau 1,7% din toți românii s-au născut în Moldova (Basarbia) și 367 sau 0,2% sau născut în România.

După cum se poate observa din tabelul 20, numărul românilor născuți pe locurile deportării părinților, care s-au mai întors în localitățile de baștină ale acestora era mai mic de 1.094 persoane, iar cota lor în numărul total al românilor din regiune era doar de 0,59% și împreună cu al celor veniți din Basarabia vecină e doar numai de 4.613 oameni sau 2,5% din românii regiunii.

Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți (după naționalitate principale) născuți în afara granițelor Ucrainei

Tabelul 27

Naționalitatea	Total		Născuți în afara Ucrainei		
	Numeric	% din cifra totală	Numeric	% din populația totală	% din numărul etniei lor
Total populație	940.801	100,0	53.856	5,724	-
Ucrainenii (Ruteni și Huțani)	666.095	70,8	11.875	1,262	1,783
Români (inclusiv Moldoveni)	184.836	19,7	4.613	0,490	2,496

Ruși (inclusiv Lipoveni)	63.066	6,7	29.951	3,184	47,492
Evrei	16.469	1,7	3.872	0,412	23,511
Poloni	4.700	0,5	243	0,026	5,170
Alte naționalități: inclusiv 2.864 sau 0,3% bieloruși	5.635	0,6	3.302	0,351	58,598

Observăm, că din locurile de deportări (unde numai la 13 iunie 1941 au fost deportate peste 13 mii de români din Bucovina - când numai din satul Mahala au fost deportate atunci 579 de persoane)^{xliii} din Kazahstan s-au întors la baștina părinților doar 115 români, iar din Siberia, Iakutia, Karelia, Polul Nord, de lângă Onega etc. – doar 701. Au mai revenit la vatra strămoșească 32 de români născuți în Țările Baltice, 23 – din Caucaz, 7 – din Bielorusia și din Asia Mijlocie (cu excepția Kazahstanului) - 213.

În schimb, populația alogenă s-a stabilit la Cernăuți, în orașelele și satele regiunii cu zecile, cu sutele și miile.

Ne-ar interesa, desigur, și numărul locuitorilor regiunii, care s-au născut în afara regiunii Cernăuți. Copiii cărora, însă, oficial (din punctul de vedere a statisticii) vor fi considerați deja „băștinași”.

Din tabelul 28 putem observa, că populația originară din Ucraina era reprezentată în regiune, în primul rând, de către populația tradițională din partea occidentală a teritoriului actual al Ucrainei – de către ucraineni (98,2%), români (97,5%), poloni (94,8) și evrei (76,5%).

Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți în 1989, născuți în Ucraina,
dar în afara regiunii
(în conformitate cu rezultatele recensământului din 1989)

Tabelul 28

Nr.	Regiunea de baștină	Total oameni	inclusiv ucraineni	
			Cifre absolute	% din numărul migranților din regiunea respectivă
Totalul populației născute în Ucraina, inclusiv în regiunile:		886.945	654.220	73,76
1.	Vinnița	9.654	7.593	78,65
2.	Volyn (Luțk)	1.138	1.029	90,42
3.	Dnepropetrovsk	2.016	1.566	77,68
4.	Donețk	2.570	1.713	66,65
5.	Jitomir	3.500	2.566	73,31
6.	Transcarpatia	1.142	923	80,82
7.	Zaporojie	1.119	826	73,82
8.	Ivano-Frankivsk	9.795	9.425	96,22
9.	Orașul Kiev	697	451	64,71
10.	Regiunea Kiev	2.610	2.181	83,56
11.	Kirovograd	1.501	1.295	86,28
12.	RACrimea (+Sevastopol)	1.057	443	41,91
13.	Lugansk	1.378	934	67,78
14.	Lvov	3.248	2.736	84,24
15.	Nicolaev	948	745	78,59
16.	Odesa	2.959	1.758	59,41
17.	Poltava	2.103	1.812	86,16
18.	Rivne	1.203	1.057	87,86
19.	Sumy	1.633	1.423	87,14
20.	Ternopol	6.970	6.771	97,15
21.	Harkov	1.778	1.339	75,31
22.	Herson	1.130	897	79,38
23.	Hmelnițk	11.099	9.679	87,21
24.	Cerkasy	3.817	3.021	79,15
25.	Cernigov	1.660	1.487	89,59
Regiunea Cernăuți		810.058	590.424	72,89 % (din populația locală)

Rușii și reprezentanții altor etnii în marea lor majoritate (rușii – 47,5% celelalte etnii – 58,6%) au imigrat în regiunea Cernăuți din afara Ucrainei.

Cele 53.856 de persoane sosite în regiunea Cernăuți din afara Ucrainei nu vor fi considerate ca fiind băștinașe nici de către statistica oficială.

După cum am observat din tabelul 28, majoritatea absolută a migranților din alte regiuni ale Ucrainei erau de origine ucraineană (doar ucrainenii sosiți din Republica Autonomă Crimeea reprezentau 41,91%).

S-ar cuveni să ne adresăm la cifrele privind populația originară (adică „băștinașă” din punct de vedere al statisticii oficiale)^{xiv} din regiunea Cernăuți.

După cum vom putea observa din tabelul 29, numărul locuitorilor imigranți în regiunea Cernăuți (adică a populației migrante) în 1989 era de 130.743 persoane sau 13,9% din populația totală, copiii născuți deja în regiune în familiile migranților erau considerați de către statistica oficială ca fiind deja băștinași.

Numărul locuitorilor regiunii Cernăuți în anul 1989
(născuți în afara granițelor ei, după naționalități)

Tabelul 29

Naționalitatea	Populația totală	Populația migrantă ^{xiv}			Populația locală	
		Cifre absolute	% la populația regiunii	% la naționalitatea a respectivă	Cifre absolute	% la populația locală
Populația regiunii, inclusiv:	940.801	130.743	13,9	-	810.058	100,0
Ucraineni și Huțani	666.095	75.671	8,04	11,36	590.424	72,89
Ruși și Lipoveni	63.066	41.642	4,43	66,00	21.424	2,65
Români și moldoveni	184.836	4.863	0,52	2,63	179.973	22,22
Evrei	16.469	3.972	0,42	24,12	12.497	1,54
Poloni	4.700	293	0,03	6,23	4.407	0,54
Alte naționalități	5.635	4.302	0,46	76,34	1.333	0,16

Și, cu toate acestea, românii (moldovenii) autohtoni mai constituiau încă 22,22% din populația născută în regiune.

Se impune să atragem atenția, că doar 2,63% din români erau născuți în alte părți (majoritatea lor erau copiii deportaților din ani 40-50, care s-au reîntors la baștină), pe când procentul migranților de altă etnie era de 66,0% - la ruși, 24,12% - la evrei, 11,36% - la ucrainenii, 6,23% - la poloni și 76,34% - la reprezentanții altor etnii.

Este interesant faptul, că numărul ucrainenilor imigranți în regiune la 1989 era de 75.671 persoane sau 8,04% din populația totală a regiunii și era mai mare decât numărul locuitorilor unuia din cele mai mari raioane cu populație ucraineană din regiune – raionul Chițmani (la 5 decembrie 2001 în raion locuiau 72.884), numărul rușilor imigranți era de 41.642 persoane sau 4,43% din populația totală a regiunii și întrunea un număr de locuitori, care ar permite organizarea unui raion cu populație medie (de exemplu, în raionul Chelmenet (cu populație absolut majoritară) la 5 decembrie 2001 în raion locuiau 48.468 persoane, iar în raioanele Herța (cu populație majoritar românească) și Putila (cu populație majoritară huțană, trecută la populația ucraineană) locuiau 32.316 și, respectiv, 25.352 de locuitori).

Numărul românilor (moldovenilor) era de 4.863, a evreilor – de 3.972 și a celor de altă etnie – 4.302 și egalau cu numărul locuitorilor unui sat vechi bucovinean (de exemplu, în satul Ciudei-Storojineț locuiau 5.253, Marșineț-Noua Sulița – 5.340, Molodia-Hliboca – 3.834 etc.), iar a polonilor – de 293, egalând cu numărul locuitorilor unui cătun.

Așadar, ucrainenii și rușii imigranți în regiune în perioada sovietică întruneau un număr (chiar fără a lua în evidență numărul copiilor acestora născuți deja în regiune), care egala cu populația a 2 raioane sătești (din cele 11 existente), pe când numărul românilor (moldovenilor), născuți în afara regiunii, se egala cu populația unui sat.

Aceasta era una din lămuririle situației etnodemografice create spre sfârșitul perioadei sovietice în regiune.

Ponderea românilor scădea, desigur, nu numai datorită imigrărilor masive a populației, mai ales, de origine slavă.

Scăderea cotei românilor din populația totală a regiunii se datora și procesului de asimilare etnică și lingvistică.

Sa analizăm și consecințele asimilărilor lingvistice.

La început politica lingvistică stalinistă a dus la negarea existenței și funcționării limbii române pe acest teritoriu mioritic, iar cu trecerea artificială la „limba moldovenească”^{xxlvi} a dus la aceea, că spre sfârșitul „epocii de stagnare” chiar și în localitățile locuite numai de români doar unii din pușinii intelectuali mai posedau forma literară a limbii române (mai ales în varianta scrisă). Acest lucru poate fi lămurit foarte simplu - sistemul administrativ-birocratic totalitar sub faimoasa

teorie de „contopire a națiunilor” a creat așa condiții, că pentru a-și face orice carieră era și este nevoie de a cunoaște doar limbile „fraților mai mari” - rusa și ucraineana^{xvii}. Necunoașterea lor îți încheia aproape orice ușă.

În multe sate românești se încheiau școlile cu predare în limba română^{xviii}, iar deschiderea celor cu predare în limbile ucraineană și rusă^{xlix} (de exemplu, în Arșița, Broscăuții-Vechi, Ceahor, Corcești, Cotileu, Corovia etc.) a dus la intensificarea procesului de asimilare.

Plecarea la orașe a cauzat faptul, că copiii născuți acolo frecventau grădinițele și școlile rusești, iar apoi se angajau la întreprinderile în cadrul cărora în calitate de limbă de comunicare se folosea limba rusă și uneori ucraineana. Ca rezultat - a doua generație începea a se rusifica, iar a treia încheia procesul rusificării.

Rusificarea nu încheia, însă, cu totul calea întoarcerii la limba maternă, lăsând șansa de a o învăța acasă la bunei în timpul vacanței, adică la sate. Acest proces nu era vizibil și părea nedureros - procesul rusificării se desfășura treptat și nu stârnea alarmă în rândul conaționalilor noștri de la orașe - doar satele lor de baștină rămăneau românești.

Se cere de menționat, că procesului de rusificare era supusă mai ales populația urbană (Herța, Storojineț, Cernăuți, Hotin, Hliboca, Noua Suliță, Crasna).

În satele românești unde erau deschise școlile rusești de obicei era păstrată și câte o școală două românești (Ciudei, Crasna, Arșița la Pătrăuții-de-Jos, Mămăliga etc.) - lucru care nu permitea asimilarea completă, pentru că limba română se mai păstra, iar în biserică limba rusă nu era introdusă, deci româna acolo supraviețuia.

O alarmă deosebită a stârnit-o procesul închiderii școlilor românești și deschiderea celor cu predare în limba ucraineană (Șișcăuți-Securenii, Tureatca, Molodia, Hliboca (Adâncata), Colincăuți-Hotin, Cotileu-Noua Suliță, Broscăuții-Vechi (Storojineț) etc.) - în care limba maternă nici nu se studia.

Chiar la începutul perioadei de independență statală, în anul 1992 s-a luat decizia de a închide încă două școli - unice în felul său în Ucraina - școala-internat pentru copiii orfani din Herța^l și școala-internat pentru copiii handicapați din Ropcea (lucru, care le vor aduce mari neniorociri la micuții români și așa oropsiți de soartă).

Nu ne vom opri mai detaliat la această problemă, ne vom referi însă doar la un exemplu concret: dacă în anul școlar 1940-1941ⁱⁱ în regiunea Cernăuți sovieticii au permis funcționarea a 114 școli cu predarea în limba maternă română, iar imediat după război chiar 124ⁱⁱⁱ, atunci în condițiile moștenite de la imperiul sovietic statul ucrainean semnala funcționarea a numai 87ⁱⁱⁱⁱ - iar, în cazul închiderii celor două amintite mai sus, la numai 85 (așa consemnam atunci, în realitate rămăsese 86 - a dispărut doar cea din Ropcea - director Ștefan Costinean)^{lv}.

Odată cu adoptarea legilor cu privire la funcționarea limbilor în Ucraina și proclamarea limbii ucrainene ca limbă de stat, situația lingvistică în regiunea analizată s-a schimbat substanțial - în școlile românești, rămase ca niște insule în oceanul slav, se introduce limba ucraineană ca obiect obligatoriu - lucru firesc, pentru că ea era deja proclamată ca limbă oficială, înlocuind limba rusă, care îndeplinea această funcție mai înainte.

Însă aceasta duce la aceea că micuții români erau obligați să studieze în școală 4 limbi: ucraineana, rusa, româna și o limbă străină (franceza sau engleza) și, ca rezultat, marea majoritate nu însușea bine nici una. Au început să se deschidă clase paralele ucrainene, în care româna devenea facultativă - deci neobligatorie. Și mulți părinți pentru a-și salva odraslele de la supraeforturi aduceau în jertfă limba maternă - renunțând benevol la matema facultativă (de exemplu, în Colincăuți, Presecurenii-Hliboca, Petriceanca, Volcinețul-Vechi, Ceahor, Pătrăuții-de-Sus (în Vale), Arșița, Davideni etc.).

Ca rezultat, a început asimilarea și la sate.

Și dacă bilingvismul româno-rus nu ducea la trecerea în masă la limba rusă, cel româno-ucrainean, de obicei, duce la monolingvismul ucrainean, care după trecerea și a bisericii la limba ucraineană devine ireversibil - a doua generație nu mai recunoaște că este de origine română (cum s-a întâmplat, de exemplu, în sec.XIX în Costești, Bobești, Cernaucă, Hlinița-Coțmani, Banila Moldovenească, Stănești-de-Sus și de-Jos pe Ceremuș, Toporăuți etc.).

Conform datelor oficiale ale recensământului din 1989, populația regiunii Cernăuți atinge numărul de 940.801 oameni, dintre care ucraineni - 666.095 (70,8%), români și moldoveni^{iv} - 184.836 (19,7%), ruși - 63.066 (6,7%), evrei - 16.469 (1,7%), poloni - 4.700 (0,5%), bieloruși - 2.864 (0,3%), alte naționalități - 2.771 (0,3%)^{lvii}.

Din punct de vedere lingvistic aveam următorul tablou - au recunoscut ca limba maternă: limba ucraineană - 666,1 mii (70,8%), limba rusă - 98.788 (10,5%), pe lângă aceasta 18,7% din populația regiunii au recunoscut drept limba maternă limba altei naționalități (unde trebuie de-i căutat și pe români - nota aut.), - aici este necesar de menționat, că cu 10 ani în urmă - la recensământul din 1979 acest procent era de 23,3%^{lviii} - deci se observă tendința de asimilare lingvistică.

Dacă ținem cont de faptul că populația netitulară de atunci a URSS și RSS Ucrainene din regiune (în afară de ucraineni și ruși) constituia oficial 22,5%^{lviii}, atunci limba și-au păstrat-o doar într-o proporție de 18,7%^{lxix}.

Aceasta ne permite să tragem concluzia, că procesul asimilării continua, și alături de alte minorități (poloni, evrei, bieloruși) asimilării erau supuși și românii autohtonii.

Despre aceasta ne vorbeau următoarele cifre elocvente: dintre 666.095 ucraineni 97,3% au recunoscut limba ucraineană drept maternă, dintre 63.066 ruși au recunoscut ca limbă maternă limba rusă 97,4%, între românii atestați ca „moldoveni” din 84.514 au recunoscut ca limbă maternă limba naționalității 95,4%, dintre românii atestați ca „români” - doar 53,0%^{lxx} - ceea ce ne dovedește, că față de cei care se consideră români a fost dusă o politică mai drastică, decât față de cei ce se declarau „moldoveni”, iar procentul celor asimilați atingea 47,0%. Este necesar de menționat că doar cu 10 ani în urmă, la recensământul din 1979, acest procent era de 23,3%^{lxxi}.

Rezultatele recensământului mai semnalau, că 588.999 (62,6%) persoane din populația regiunii posedau liber două sau mai multe limbi (inclusiv între poloni - 75,1%, români-moldoveni - 70,8%, bieloruși - 70,1%, evrei - 67,4%, ucraineni - 62,7%, români - 62%, ruși - 48%).

După cum ne arătau datele recensământului, ucrainenii cunoșteau îndeosebi rusa și româna (aici este necesar de menționat, că ucrainenii ce cunosc româna sunt cei băștinași în marea lor majoritate din fostele sate românești de mazili

și răzeși, care astăzi se consideră deja ucrainenii), românii (moldovenii) - rusa și ucraineana, evreii, polonii (ultimii în marea lor majoritate deja considerați ca fiind băștinași) - rusa, ucraineana și româna^{lxvii}.

Cifrele citate ne permit să confirmăm concluzia, că în regiune Cernăuți la acea oră se observa o situație lingvistică exoglosă neechilibrată.

Pe parcursul cercetării situației pe teren în partea românofonă a regiunii (adică în zona bilingvismului echilibrat) noi am întreprins (în 1992-1993) o anchetare anonimă, care confirmă funcționarea în zonă a patru limbi: româna (cunoscută de 97,4%), rusa (96,6%), ucraineana (22,8%), polona (6,8%). În afară de aceasta circa 4% cunoșteau toate 4 limbi, 21,5% cunoșteau trei limbi.

Concomitent cunoșteau româna și rusa - 94,0%, româna și ucraineana -19,6%, polona și româna - 6,8%, polona și rusa - 6%, polona și ucraineana - 4%, rusa și ucraineana - 22,4%^{lxviii}.

S-a confirmat și faptul, că cele mai evidente tipuri ale bilingvismului în această zonă sunt cel româno-rus și româno-ucrainean. Adică românii posedau rusa și ucraineana și nu invers (rușii și ucrainenii posedau româna într-o proporție neînsemnată).

Menționăm, că în unele comune românești (Crănișoara Veche, Tereblecea, Pătrăuții-de-Jos (Arșița), Boian etc.) locuiesc și poloni, iar în aceste sate se observa un paradox - și românii și polonii și-au păstrat limba, pe când în satele mixte cu o parte de populație ucraineană se observa o asimilare masivă (de exemplu, asimilarea polonilor și românilor în Panca, a polonilor în Zelenyi Hai (fostul sat – Lehuceni Tăutului și a românilor în Carapciu-pe-Ceremuș, Rarancea - Noua Suliță, Cucurul-Mare, Tisăuți etc.).

Dar totul se simplifică dacă ținem cont de faptul, că nici românii, nici polonii nu au avut intenția de a se asimila unii pe alții.

Ambele comunități^{lxix} erau preocupate de a supraviețui din punct de vedere etno-cultural, se salvau pe sine și datorită eforturilor comune reușeau s-o facă.

După cum ne demonstrează practica, corelațiile lingvistice joacă un rol foarte important în crearea situației politice și economice în regiunea respectivă - ele pot contribui la colaborarea benevolă și creatoare a tuturor cetățenilor indiferent de naționalitate, dar pot fi de asemenea o putere distrugătoare, stând la baza conflictelor lingvistice interetnice (de exemplu, în Transnistria și Kosovo).

Absența egalității în drepturi din punct de vedere a dezvoltării culturilor naționale, și, în primul rând, a funcționării limbilor, poate crea premise favorabile, pentru apariția conflictelor, pentru că inegalitatea reală a limbilor duce la lezarea drepturilor minorităților din punct de vedere a folosirii limbii materne, ceea ce constituie una dintre principalele condiții pentru dezlănțuirea unor conflicte interetnice sângeroase (despre care ne mărturisesc evenimentele atât din fosta U.R.S.S. - Karabah, Abhazia, Osetia, Transnistria, cât și din fosta Iugoslavie - Croația, Bosnia, Kosovo etc.).

Printre diversele metode de analiză a situației lingvistice, cea mai avantajoasă este, după opinia noastră, metoda descrierii simbolice.

Această descriere oferă posibilitatea de a modela situația lingvistică respectivă, de a o compara cu alte situații și de a o interpreta obiectiv, precum și de a prognoza și evita conflictele interetnice pe bază de limbă. Totodată, ea mai oferă posibilitatea promovării unei politici lingvistice naționale echilibrate și a aplicării ei flexibile în practică.

Având ca bază sistemul simbolic al sociolingvistului englez R.Bell^{lxx} și adaptându-l la limbile rusă^{lxxi} și română, folosind rezultatele statisticii oficiale^{lxxii} și luând în considerație elementele esențiale ale situației lingvistice (adică limbile care funcționează pe teritoriul respectiv), am întreprins o încercare de a prezenta „modelul în profil” a situației lingvistice care s-a creat în actuala regiune Cernăuți spre sfârșitul perioadei sovietice (până în 1992)^{lxxiii}.

Formula modelului în profil a situației lingvistice respective, bazată pe patru parametri esențiali (modelul lingvistic, statutul limbii, procentul purtătorilor limbii respective în calitate de limbă maternă) în raport cu toată populația și funcțiile îndeplinite de limba respectivă în situația dată) poate fi prezentată conform tabelului 30^{lxxiv}.

Formula fiecărei limbi ce funcționează pe teritoriul actuala regiunii Cernăuți poate fi prezentată și interpretată și cu ajutorul unui sistem simbolic.^{lxxv}

Situația lingvistică din regiunea Cernăuți
(„model de profil”, sfârșitul anului 1991)

Tabelul 30

Limbile	Nr persoanelor	% lor	Modelul lingvistic	Statutul limbii	% purtătorilor limbii L ₁ din	Funcțiile îndeplinite de limba respectivă
Ucrainean	666.095	70,8	LS	ULO	68,99	LCL(I), L ₁₋₄ , LR
Română	184.836	19,7	LS	LOR	19,3	LCL ₁ , L ₁₋₂ , LR
Rusă	63.066	6,7	LS	LSt	10,5	LCL(E), L ₁₋₄ , LR
Evreiești	16.469	1,75	LS	LTI	0,48	LCL ₂ , L ₁ , LR
Polonă	4.700	0,5	LS	LTol	0,17	LCL ₃ , L ₁ , LR
Slavonă	-		LCL	LTol	-	LR
Latină	-		LCL	LTol	-	LR

Descifrarea simbolurilor se va face în felul următor:

LS - limbă standardizată; LCL - limbă clasică; ULO - unica limbă oficială; LOR - limbă folosită în mod oficial la nivel regional; LSt - limbă stimulată; UTol - limbă tolerabilă; LCL(I) - limbă de largă comunicare (intra - ce funcționează numai pe teritoriul intern al unei unități statale sau administrative); LCL(E) - limbă de largă comunicare (extra), ce

funcționează nu numai pe teritoriul respectiv - limbă de circulație internațională; LCÎ - limbă de conversație „îngustă”, la nivel teritorial-regional, nu de regiune; LÎ - limba învățământului; LR - limba religiei; indicele numerice 1; 1-2; 1-3 ș.a.m.d. arată sfera și gradul de folosire.

„Modelul în profil” al situației lingvistice din regiunea Cernăuți spre sfârșitul perioadei sovietice (până în 1992) avea următoarea înfățișare:

Limba ucraineană: LS; ULO; LCL(I); LÎ_{1,4}; LR: Limbă standardizată (codificată), unica limbă oficială, în calitate de L₁ (limba maternă) era folosită de 70,8% din populația regiunii (între ucraineni în calitate de L₁ era recunoscută de către 97,3%, ceea ce constituia 68,89% din populația regiunii); limba de largă comunicare („intra”) interregională, interrepublicană în cadrul Ucrainei, limba învățământului de toate nivelurile, limba confesiunilor greco-catolică, ortodoxă-autocefală, ortodoxă (alături de slavona bisericească) canonică, sectelor neoprotestante (baptistă, adventistă etc.) din localitățile cu populație ucrainofonă și mixtă.

Limba română: LS; LOR; 19,3; LCÎ₁; LÎ₁₋₂; LR: Limbă standardizată (codificată), limba oficială la nivel regional (nu de regiune): prin hotărârea sesiunii din 17 septembrie 1991 a Sovietului regional de deputați ai poporului, limba română a primit statutul de limbă cooficială în raioanele cu populație românofonă compactă.

În calitate de L₁ era folosită de 19,3% din populația regiunii^{xxxxiii} (era oficial cunoscută și folosită doar de 72,41 % din populația românofonă - 53,0% între persoanele care s-au declarat „români”^{xxxxiii} și 95,4% - între cele ce s-au declarat „moldoveni”). „Limbă de conversație „îngustă”: româna era folosită, la nivel regional (dar nu de regiune), în emisiunile radiofonice și televizate, la tipărirea ziarelor „Zorile Bucovinei”^{xxxxiv}, „Plai românesc”^{xxxxv}, „Gazeta de Herța” (din 1.01.1993), a dublajelor în limba română ale ziarelor raionale din Hliboca, Noua Suliță și Storojineț, a revistei „Miorița”^{xxxxvi}, precum și la editarea diferitelor calendare, broșuri, culegeri de folclor, culegerilor de versuri, la editarea manualelor școlare.

Era limba de predare în cele 87 de școli românești din regiune, precum și în clasele românești din cadrul unor școli ucrainene (Molodia, Corovia, Storojineț, Camenca, Valea-Cosminului ș.a.), deschise ca rezultat al eforturilor^{xxxxvii} depuse de Societatea de cultură românească „Mihai Eminescu”^{xxxxviii} și, în particular, de către membrii Cercului cultural „Arboroasa”^{xxxxix} cu concursul direcției regionale pentru învățământ. Limba română se mai predă în calitate de obiect de studiu în cadrul școlii medii ucrainene din Ceahor^{xxxxx}, ore facultative de română mai erau predate în mai multe școli din localitățile regiunii (Volcinețul-Vechi, Broscăuții-Vechi, Davideni, Banila-Moldovenească ș.a.)^{xxxxxi}. În cadrul secției de filologie română de la Universitatea din Cernăuți, studenților obiectele de bază erau predate în limba maternă. Același lucru se făcea și la liceul pedagogic, unde existau grupe academice românești. Sporadic, cursuri de română mai erau predate și la școala de cultură din Cernăuți.

Limba română se auzea și în unele instituții preșcolare^{xxxxxii}, chiar și din centrul regional^{xxxxxiii}, în cadrul unor școli profesional-tehnice (ca, de exemplu, cea din Hliboca) și al mai multor instituții curative (spitalele de sector din Tereblecea, Tureatca, Noua Suliță, Ciudei, Molodia, Cerlena, Igești, Pătrăuții-de-Sus, Mogoșești etc.), în cadrul a zeci de administrații comunale, al cârmuirilor mai multor gospodării agricole, al unor inspectorate școlare și al unor gări feroviare).

Drepturile limbii române n-au fost știrbite nici în peste o sută de biserici ortodoxe^{xxxxxiv}. Era folosită, de asemenea, în cadrul adunărilor diferitelor secte religioase din regiunea Cernăuți.

Continua bătălia pentru lărgirea sferei de funcționare a limbii române (de exemplu, în judecătorii, în învățământ administrație). Populația și intelectualii români din regiunea Cernăuți militau pentru ca limbii române să i se acorde statutul de limbă oficială, la același nivel cu limba ucraineană, pe teritoriul întregii regiuni, privilegiu de care ne-am bucurat chiar și în perioada de dominație habsburgică^{xxxxv}.

În acest context s-au înscris și eforturile deosebite, din acea perioadă, ale Asociației științifico-pedagogice din Ucraina „Aron Pumnul”, care lupta pentru redeschiderea la Cernăuți a unei Universități românești^{xxxxvi}, asistată din 17 septembrie 1991^{xxxxvii} în lupta pentru limbă și de Alianța Creștin-Democrată a românilor din Ucraina^{xxxxviii}.

Limba rusă: LS; LSt; 10,5; LCL(E); LÎ_{1,4}; LR: Limbă standardizată (codificată), limba stimulată, care, deși nu mai avea statut oficial, se folosea în mai multe instituții de stat, dar se observa deja tendința de tranziție și de transmitere a acestor funcții limbii ucrainene. În calitate de L₁ era folosită de către 10,5% din populația regiunii, îndeosebi la orașe (pe când între ruși era recunoscută ca maternă de 97,4%, ceea ce ar însemna doar 6,53% din populația de atunci a regiunii). Rusa era, și mai rămâne încă, limbă de „conversație largă” („extra”), era și este limbă de comunicare interregională (mai ales în relațiile cu regiunile estice și sudice ale Ucrainei), precum și limbă de comunicare interrepublicană cu persoanele din fostele republici sovietice din cadrul URSS.

Limba rusă se mai folosea încă în învățământul de toate gradele, începând cu școala primară și terminând cu cea superioară, incluzând chiar și învățământul postuniversitar. Aceste funcții, însă le cedează, în mod treptat, limbii ucrainene. Limba rusă se mai folosește împreună cu slavona bisericească pe parcursul oficiilor serviciilor divine mai ales în instituțiile de cult din satele lipovenești Fântâna Albă, Belousovka, Grubna, Lipoveni.

Limbile evreiești (idiș și ivrit): LS; LTol; 0,48; LCÎ₂; LÎ₁; LR: Limbi standardizate (cu toate că până nu demult ivrit, adică limba ebraică, era considerată doar limbă clasică). Limbă tolerabilă (idiș). Ivrit, de-o vorbă, a început să fie folosită pe larg odată cu renașterea statului Izrael^{xxxxix}.

În calitate de L₁ idișul era folosit de 0,48% din populația regiunii, cifră care a scăzut brusc, în legătură cu repatrierea masivă a evreilor în Israel. Ambele limbi (idișul și ivritul) în calitate de L₁ erau recunoscute doar de 27,4% de evrei, ceea ce ar însemna abia 0,48% din populația de atunci a regiunii.

Ambele limbi erau și sunt limbi de „conversație îngustă”, fiindcă, în temei, sunt folosite doar de către scriitorii și poeții evrei, care continuă să scrie în idiș și ivrit. Se foloseau, parțial, alături de limba rusă, la editarea gazetei „File evreiești”, ca limbă de lucru în cadrul societăților culturale evreiești din Cernăuți și în cadrul Comunității evreiești de

aici.

Limbile erau și sunt folosite (mai ales ivritul), de asemenea, în cadrul școlii evreiești din Cernăuți, deschise în urmă cu câțiva ani, în calitate de obiect de studiu, precum și în timpul oficializării sărbătorilor religioase ce țin de cultul mozaic.

Limba polonă: LS; LTol; 0,17; LCĪ₃; LĪ₁; LR: Limba standardizată, cu toate că se folosea, îndeosebi, în așa-numitul dialect bucovinean („kresova mova”) în satele Arșița, Crăsnioara-Veche (sau Huta Veche – cum este vechea denumire a unicului sat din Bucovina în care populația poloneză deține majoritatea), Tereblecea, Boian, orașul Storojineț, precum și în orașul Cernăuți.

Era de menționat faptul, că limba polonă s-a mai păstrat în localitățile cu populație mixtă româno-polonă. În localitățile cu populație ucraineano-polonă ca, de exemplu, Panca sau Sadagura, polonii au fost asimilați aproape complet de către ucrainenii.

Limba tolerabilă. În calitate de L₁, polona era folosită de 0,17% din populația regiunii (între poloni era recunoscută ca maternă doar de 34,4%, ceea ce și constituia 0,17% din populația regiunii). Limbă de „comunicare îngustă”, este folosită ca limbă de lucru în cadrul Societății de cultură poloneză „Adam Miłchevici” (polonii din regiune nu aveau nici un organ al lor de presă în limba maternă), ca limbă de conversație în localitățile populate și de poloni, se studia în cadrul unei școli duminicale din Cernăuți, se predă ca obiect de studiu în școlile din Arșița și Crăsnioara-Veche, răsună în bisericile romano-catolice (alături de limbile latină și ucraineană) din orașele Cernăuți și Storojineț, din localitățile rurale Arșița, Boian, Tereblecea, Crăsnioara-Veche etc.

Limba slavonă (bisericească): LCl; LTol; LR: Limbă clasică (moartă), limbă tolerabilă. Însă în ultimul timp, în urma conflictelor confesionale, adepții Bisericii Ortodoxe Autocefale Ucrainene și Bisericii Ortodoxe Ucrainene (Patriarhatul Kievului) o înlocuiesc în timpul serviciilor divine deja cu cea ucraineană. Limba slavonă mai este folosită în marea majoritate a bisericilor ortodoxe canonice (apostolice) alături de limbile ucraineană și română. De ea se mai folosesc, în timpul liturgiilor, și credincioșii ruși de rit vechi - lipovenii. Limba slavonă este studiată și în cadrul facultății de filologie a Universității din Cernăuți.

Limba latină: LCl; Tol; LR: Limbă clasică (moartă). Limbă tolerabilă. Se folosea, și se mai folosește, în scopuri religioase în bisericile romano-catolice alături de limbile polonă, ucraineană și chiar română (Boian).

Latina era studiată la Universitatea din Cernăuți în cadrul facultăților cu profil umanist (filologie, istorie, drept, limbi moderne), era predată și în școlile de medicină din Cernăuți, Vașcăuți, Noua Suliță, la Institutul de medicină din centrul regional, precum și în unele licee sau gimnazii (de exemplu, în liceul din Volcineții-Vechi).

Bazat pe statistica oficială, acest model ne-a permis să confirmăm concluzia (deoarece o parte din populația regiunii recunoaștea în calitate de L₁ câteva limbi, iar mulți locuitori recunoșteau ca limbă maternă limbile altor naționalități conlocuitoare) că situația lingvistică din regiunea Cernăuți la începutul perioadei de independență statală era de natură exoglosă neechilibrată.

Pentru a confirma această teză, noi am apelăm la datele oferite de recensământul unional din 1989, date referitoare la regiunea Cernăuți^{3c}.

Repartizarea populației după naționalități și limbile vorbite (la 12.01.1989)

Tabelul 31

Naționalitatea	Nr. persoanelor de naționalitatea respectivă		Numărul persoanelor care consideră L ₁ limba etniei sale	
	Cifre absolute	% din toată populația	Cifre absolute	% din numărul de persoane de etnia respectivă
Ucrainenii	666.095	70,8	647.787	97,3
Români, inclusiv „români”	184.836	19,7	133.840	72,4
„moldovenii”	100.317	10,7	53.211	53,0
Ruși	84.519	9,0	80.637	95,4
Evrei	63.069	6,7	61.396	97,4
Poloni	16.466	1,7	4.509	27,4
Bieloruși	4.700	0,5	1.615	34,4
Total populație	2.864	0,3	1.266	44,2
	940.801	100,0	851.579	90,5

După cum vedem din tabelul 31, au recunoscut în calitate de L₁ limba altei naționalități 72,6% din evrei, 65,6% - din poloni, 53,8% - din bieloruși (pe teritoriul regiunii limba bielorusă nu funcționează în masă), 47,0%^{3c} - din români propriu-ziși și 4,6% - din români moldovenii, 2,7% - din ucrainenii și 2,6% - din ruși. Încă 9,5% din populația regiunii nu cunoaștea limba etniei.

În cazul, când „românii” care declarau drept maternă „limba moldovenească” acest fapt în mod paradoxal era trecut de către statistica sovietică oficială la rubrica „au declarat în calitate de limbă maternă limba altei etnii”.

Între persoanele care s-au declarat „români” numărul acestora depășea 32,4%, între „moldovenii”, nu au fost înregistrate persoane care au declarat în calitate de limbă maternă „limba română” - încă o consecință a politicii sovietice de „contopire a națiunilor” (micșorarea numărului autohtonilor).

Pentru actuala regiune Cernăuți era caracteristică necoinciderea noțiunilor de „limba maternă” și „limba apartenenței naționale”.

Repartizarea naționalităților după limba maternă ^{xcii}

Tabelul 32

Naționalitatea		Inclusiv recunosc drept L ₁ (limba maternă) – în %								
Originea etnică	Cifre absolute (1989)	Limba etniei sale			Limba ucraineană			Limba rusă		
		1970	1979	1989	1970	1979	1989	1970	1979	1989
Ucraineni	666.095	98,1	97,6	97,3	-	-	-	1,8	2,2	2,6
Români ^{xciii}	100.317	56,4	54,8	53,0	10,9	12,8	11,7	1,3	2,4	2,9
Moldoveni	84.519	98,7	95,4	95,4	2,0	2,7	2,5	1,3	1,9	2,1
Ruși	63.036	98,0	97,8	97,4	1,8	2,1	2,5	-	-	-
Evrei	16.469	49,0	36,7	27,4	0,8	1,0	1,2	49,7	61,8	71,3
Poloni	4.700	44,4	31,0	34,4	42,9	48,7	48,4	11,0	13,8	15,6
Bieloruși	2.864	41,5	37,0	44,2	4,4	4,5	4,4	54,1	58,4	51,1

Un mare număr de locuitori declarau, în calitate de L₁, câteva limbi. Aceasta era semnificativ, în primul rând, pentru evrei, poloni, bieloruși și români.

După cum am putut observa, asimilarea lingvistică a ucrainenilor s-a efectuat în favoarea limbii ruse (în 1989 - 2,6%), a românilor și a moldovenilor ^{xciv} - în favoarea limbii ucrainene (11,7% și, respectiv, 2,5%) și ruse (2,9% și 2,1%), a rușilor - în favoarea limbii ucrainene (2,5%), a evreilor și bielorușilor - în favoarea limbii ruse (71,3% și 51,1%) și ucrainene (1,2% și 4,4%).

În primul rând, se putea vorbi de asimilarea lingvistică și rusificare; 71,3% sau 11.742 evrei, 51,1% sau 1.464 bieloruși, 15,6% sau 733 poloni, 2,9% sau 2.909 români, 2,6% sau 17.318 ucraineni și 2,1% sau 1.775 români-moldoveni în calitate de L₁ au declarat limba rusă - în total 36 mii persoane, inclusiv 4.684 români.

În al doilea rând, se putea vorbi și despre ucrainizare: 48,4% sau 2.275 poloni recunoșteau drept L₁ ucraineană.

Același lucru putem spune și despre 11,7% sau 11.737 români, 4,4% sau 126 bieloruși, 2,5% sau 2.113 români-moldoveni, 2,5% sau 1.577 ruși, 1,2 sau 198 evrei etc.

Perioada procesului de rusificare, care spre sfârșitul dominației sovietice mai era încă în floare, după cum vom putea constata din analiza rezultatelor primului recensământ ucrainean din 2001, după proclamarea independenței statale a Ucrainei a cedat în fața tendințelor de ucrainizare.

În 1989, circa 18,7% din populația regiunii în calitate de L₁ foloseau limba altei etnii și, deci, procesul asimilării după cum se observă, progresa.

Spre sfârșitul perioadei sovietice am constatat că în regiunea Cernăuți exista o situație polilingvistică complicată exoglosă și neechilibrată.

Această situație se observa și pe teritoriul întregii Ucraine.

Conform datelor sondajului, efectuat în toamna anului 1991 de către Centrul sociologic din Cernăuți în scopul reliefării tendințelor dezvoltării relațiilor în regiunea respectivă, s-a constatat că relațiile interetnice au fost recunoscute ca fiind nenormale de către 5,3% din moldoveni 6,3% dintre ruși, 6,8% - din ucraineni, și 10,5% din români chestionați.

La întrebarea „Apar des conflicte și neplăceri în timpul comunicării cu persoanele de altă naționalitate?” Au răspuns afirmativ: 30,1% din români, 18% din ucraineni și 17,8% din ruși chestionați.

La întrebarea „Care este pricina acestor neplăceri?”, ucrainenii și moldovenii consideră că barierele lingvistice. Rușii consideră trăsăturile de caracter ale oamenilor de alte naționalități, iar români - că nu le sunt respectate limba și cultura națională. Români, moldovenii și rușii mai considerau că o stare de panică sufletească le sugerează și faptul că nu li se iau în seamă doleanțele.

Doar 41,7% din persoanele chestionate în orașul Cernăuți și 38,0% - în raioanele satești erau de acord ca limba ucraineană să devină treptat principalul instrument de comunicare în toate domeniile vieții obștești. Cu aceasta erau de acord 66,5% din ucrainenii, 28,8 la sută din ruși, 19,3 la sută din moldovenii și 15,1 la sută din români chestionați.

Decretarea limbii ucrainene ca limbă de stat o salutau de 5 ori mai mulți ucraineni decât români.

În perioada chestionării în Cernăuți domnea o stare de tensiune mai înaltă decât în raioanele satești. În orașul Cernăuți cei mai neînfricați cu extremismul național erau români - 86,7% și moldovenii - 83,3% din persoanele chestionate, iar în raioanele satești - ruși.

În afară de aceasta, 61,7% din ucrainenii chestionați, precum și 66,7% din moldovenii raioanelor Hliboca și 100% din raionul Storoiîneț, 75% din români din Storoiîneț și peste 90% din raionul Hliboca (inclusiv și din satele raionului

Herța, care în întregime până la 1992 făcea parte din raionul Hliboca – nota noastră) se pronunțau pentru ca limba română să obțină alături de limba ucraineană în localitățile locuite de români statut de limbă oficială.

Și, în sfârșit, la întrebarea „în care limbă doriți să vă instruiți copiii?” - „în limba maternă” au răspuns 77,0% din moldovenii, 71,4% din români, 70,4% din ucrainenii și 58,2% din rușii chestionați.

Centrul sociologic din Cernăuți a ajuns la concluzia, că „relațiile interetnice din regiunea Cernăuți se aflau în stare de echilibru nestabil.

Creșterea conștiinței naționale generează și anumite mutații în opinia publică.

De aceea, schimbările în orice sferă a activității umane, precum și acțiunile necontrolate ale oricărei mișcări naționale sau obștești puteau servi drept catalizator social și duce la izbucnirea conflictelor”^{xcv}.

Pentru a lichida situația de conflict pe bază lingvistică era necesară egalitatea reală a limbilor care funcționează pe teritoriul dat.

Egalitatea limbilor, după cum demonstrează experiența statelor democratice multinaționale (Elveția, Belgia, Finlanda), presupune recunoașterea rolului limbilor naționale în:

- 1) dezvoltarea și consolidarea statalității în raioanele naționale în formele, care corespund condițiilor vieții naționale;
- 2) crearea și consolidarea organelor municipale, a cârmuirii economice, a instituțiilor administrative și juridice, a școlilor de cultură generală, școlilor tehnico-profesionale, gimnaziilor și liceelor, instituțiilor de învățământ superior, presei, teatrului și a întregii rețele culturale, care să funcționeze în limba maternă;
- 3) pregătirea cadrelor locale calificate de muncitori și slujbași, și mai ales a lucrătorilor din domeniul culturii.

La lichidarea situației de conflict pe bază lingvistică contribuie foarte efectiv și lărgirea sferelor sociale de funcționare a limbilor, purtătorii, cărora prin trezirea conștiinței naționale au ajuns la concluzia că limba maternă este în pericol și că este necesar „a o apăra” și în cât mai multe sfere sociale este folosită limba respectivă - cu atât mai efectiv ea este apărată de pericolul asimilării.

După cum menționează O.Semenet, principalele sfere de folosire a limbii, care contribuie la „apărarea” ei sunt: sfera politico-administrativă, sistemul învățământului public, științei, tehnicii, culturii, sfera literaturii artistice, presei, mass-media, sfera producției, sfera comunicării neoficiale, sfera cultelor și altele^{xcvi}.

Statele eterogene dacă nu sunt bazate pe respectarea drepturilor naționale ale popoarelor, care sunt conștiente de individualitatea lor etnică și înăbușesc dezvoltarea normală a unora din însușirile firești esențiale ale popoarelor din care sunt compuse, nu sunt capabile să desfășoare întreaga energie vitală necesară și ajung în mod fatal a se prăbuși și a se descompune în state naționale independente^{xcvii} (de exemplu, dezagregarea Uniunii Sovietice și a Iugoslaviei),

Statele eterogene, compuse din popoare mai mici sau fragmente de popoare, care conviețuiesc pe același teritoriu, se mențin ca state și au un viitor doar atunci când asigură viața și propășirea materială și spirituală a acestor popoare (de exemplu, Belgia, Elveția, într-o oarecare măsură Marea Britanie și Spania).

Ucraina este un stat multinațional și pentru a avea un viitor în Europa ca stat democratic independent, va trebui să lichideze inegalitatea culturală (și în primul rând lingvistică) a popoarelor sau fragmentelor de popoare, care, din diferite motive conjuncturi istorice, intră în componența ei, creând bazele societății civile și statului de drept. O adevărată șansă s-a ivit o dată cu retificarea Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare, ratificate în varianta din decembrie 1999 (dar despre această – în alt capitol).

Legitățile funcționării limbii sunt, într-o măsură oarecare, universale, deci dacă sunt valabile pentru limba ucraineană, atunci sunt valabile pentru orice altă limbă, în particular și pentru limba maternă a românilor autohtoni din Ucraina.

Aici sunt binevenite concluziile sociolingvistului ucrainean O.Pinciuk:

1. Nivelul scăzut al culturii lingvistice atât al vorbitorilor individuali, cât și al societății în general - este dăunător pentru dezvoltarea spirituală, în egală măsură a fiecărui individ cât și pentru întreaga națiune.

2. Fiecare limbă națională este o experiență umană irepetabilă, un punct de vedere fără seamăn, care asigură posibilitatea de completare reciprocă a culturilor diferite. Dispariția oricărei limbi înseamnă nu numai dispariția unei națiuni, dar și o pierdere nerestituibilă pentru întreaga omenire.

3. Bilingvismul sau polilingvismul, individual sau social, în sfera comunicării lărgesc potențialul de creație și spiritual al omului și al societății. Însă ele se transformă într-un factor distrugător, când influențează distructiv asupra limbii materne, creând o semicultură,

4. Unitatea indisolubilă a limbii, omului și națiunii cere aceeași atitudine și față de suveranitatea lor: este inadmisibilă contrapunerea suveranității unuia din elementele acestei triade altuia, pentru că ea se obține doar concomitent cu celelalte suveranități - ea nu este altceva decât un țel triplu.

5. Lingvo- și etnocidul, ca și genocidul, și propagarea lor în orice formă („contopire”, „influență binefăcătoare”, „misionarism” etc.) e necesar de a fi calificate ca crime împotriva omenirii...”^{xcviii}

În timpul perioadei sovietice însăși existența și funcționarea limbii române în Ucraina și, bineînțeles, și în regiunea Cernăuți erau negate. Din motive politice era recunoscută doar „limba moldovenească” cu caracter chirilic (de origine slav). Doar după deschiderea democratică spre sfârșitul acestei perioade (după 1989) s-a revenit la varianta firească – LIMBA ROMÂNĂ cu grafie latină.

Cu toate că în acea perioadă (1991-1992) era deja decretată egalitatea limbilor, legea despre funcționarea limbilor în Ucraina în ceea ce privește drepturile minorităților se mai încălca pe locuri - iar circumspecțiile noastre, pe care le semnalam atunci^{xcix}, s-au confirmat: nerespectarea de către funcționarii locali a acestei legi în privința funcționării limbilor au adus la lezarea drepturilor românilor din regiune, care, protestând, au eșit la 17 septembrie 1991, la pichetarea comitetului executiv regional, cerând paralel cu recunoașterea tricolorului ca simbol național, retrocedarea caselor naționale românești (care au fost expropriate de către Puterea Sovietică în 1944) și acordarea limbii române a

statutului de limbă cooficială paralel cu cea ucraineană pe teritoriul locuit de români.

Acest lucru românii l-au votat în unanimitate și la I Congres al românilor din regiunea Cernăuți, care a avut loc duminică, 7 iunie 1992, în cadrul căruia a fost adoptat și proiectul „Programului de dezvoltare națională a românilor din regiunea Cernăuți”^{ci}, care, printre altele, prevedea:

„Acordarea statutului de limbă oficială limbii române în localitățile populate de români...” „asigurarea editării unor reviste științifice și literare în limba română”, „editarea de analize științifice și monografii în diferite domenii în limba română”, „inaugurarea unui centru de cercetări științifice de românologie”, „pregătirea cadrelor de specialiști în România, Republica Moldova și în alte țări”, „inaugurarea unei biblioteci românești”, „asigurarea pentru generația tânără a studiilor medii de specialitate și superioare în limba română”, „deschiderea unei Universități românești”, „studierea limbii și literaturii române în toate școlile din localitățile românești, precum și în cele cu populație mixtă”, „deschiderea a noi clase și școli pentru români”, „asigurarea școlilor românești cu manuale și trecerea... la programele pentru gimnaziile și liceele din România...”, „redeschiderea teatrului și filarmonicii românești la Cernăuți”, „organizarea unor festivaluri de muzică populară, ușoară și clasică românească” etc.^{ci}

Aceste revendicări au stat la baza Programelor electorale cu care românii din regiunea Cernăuți au participat la primile trei alegeri parlamentare și locale din Ucraina (1994, 1998 și 2002).

Unele dintre ele au fost transpuse în practică, altele – își mențin în continuare actualitatea...

În 1992 elucidăm că numai rezolvarea acestor probleme lingvistice, și nu numai lingvistice, va duce la lichidarea inegalităților culturale și va înlătura premisele apariției situației de conflict pe baza lingvistică în regiunea Cernăuți.

Care era poziția noastră personală în legătură cu situația creată?

În permanență am fost împotriva asimilărilor artificiale, întotdeauna ne-am pronunțat pentru un bilingvism bilateral și echilibrat, dar mai laconic decât noi s-a exprimat în perioada sovietică scriitorul Cinghiz Aitmatov: „Folosește-te de limba ta maternă, studiaz-o, dezvolt-o și îmbogățește-o, dar dă posibilitatea și reprezentanților altor naționalități să procedeze analogic, respectă limba și cultura altui popor... Trăiește singur, dar permite-le și altora să trăiască”.

Studierea limbii ucrainene de către români, și a limbii române de către ucrainenii din localitățile românești și cele mixte vor aduce starea situației lingvistice din această regiune la un nivel al normalității, la tradiționala toleranță și solidaritate bucovineană, pentru „că la baza conflictelor lingvistice stă necunoașterea limbilor, necunoașterea culturilor, ceea ce crează dificultăți în procesul comunicării, și foarte des chiar conflicte.

De aceea o misiune importantă este răspândirea cunoștințelor în numele culturii, în numele relațiilor civilizate între popoare”^{ciii}.

Pentru că cultura este competența în lucru, toleranța chibzuită față de părerea altora, pentru că cultura este în opoziție cu extremismul, iar extremismul este întruchiparea anticulturii.

Cultura este dorința de a cunoaște felul de trai, moravurile și limba altui popor, și, mai ales, a celui cu care conviețuiești pe un teritoriu comun.

Și de la bun început ar fi bine ca prietenii, vecinii și urmașii noștri să știe cine-am fost și la ce am aspirat noi... Și va fi corect s-o afle de la noi înșine.

Să se înțeleagă că suntem conștienți de faptul că suntem parte componentă a „Poporului Ucrainean” multinațional, mai mult decât atât, suntem cetățeni loiali și devotați statului, dar, în același timp, suntem o populație autohtonă care dorește să-și cunoască rădăcinile și să-și mențină vie conștiința etno-culturală ca făcând parte și din Neamul Românesc... Și nici una din aceste două dimensiuni egale ca valoare – apartenența statală (cetățenia) și apartenența etnică (naționalitate) nu ar trebui să afecteze sau să umileze în nici o formă existența noastră, mai ales în locurile vieții noastre tradiționale...

Din aceste considerente Centrul Bucovinean Independent de Cercetări Actuale de pe lângă Uniunea Societăților Românești „Pentru Integrarea Europeană” s-a încadrat în acest proiect, de lungă durată, consacrat studierii situației românilor din Ucraina și, în particular, a românilor din regiunea Cernăuți, a doleanțelor și scopurilor strategice în mișcarea de renaștere a identității național-culturale, la integrarea lor în națiunea politică ucraineană și contribuind, în paralel, la menținerea în continuare a particularităților originii etnice ale populației românofone din această zonă

Analiza situației din regiunea Cernăuți spre sfârșitul perioadei sovietice – începutul perioadei de independență statală a Ucrainei ne-a pregătit baza teoretică, etnoistorică și sociolingvistică pentru a trece la analiza rezultatelor recensământului din 5 decembrie 2001 pentru această zonă și a efectua un nou studiu în teren.

Analiza aprofundată a situației reale din interiorul comunității românilor din regiunea Cernăuți ne-a adus la concluzia, că și aici are loc influența obiectivă a stării lucrurilor din societatea ucraineană, care, debarasându-se de sistemul totalitar, nu a depășit încă toate tendințele autoritare ale perioadei de tranziție, mai ales la nivel de mentalitate și comportament...

Pentru a nu cădea pradă subiectivismului, în continuare ne vom adresa doar datelor statisticii oficiale, evenimentelor și faptelor documentate sau fixate în teren de către experții Centrului Bucovinean Independent de Cercetări Actuale de pe lângă Uniunea Societăților Românești „Pentru Integrarea Europeană” pe parcursul anilor 2003-2004.

Cernăuți, 1

Capitolul II. POPULAȚIA ROMÂNOFONĂ DIN REGIUNEA CERNĂUȚI LA SFÂRȘITUL PERIOADEI SOVIETICE

(Nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și Ținutul Herței)

Articolul a fost revăzut și completat în februarie-martie 2004 în baza articolelor publicate anterior. Vezi: Ion și Alexandra Popescu. Aspecte ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți // „Țara fagilor”, Cernăuți - Târgu-Mureș, 1993. - P. 93-103; Ion and Alexandra Popescu. A Survey of Socio-lingvistic Aspects concerning the Spoken Languages in the Region of Cernăuți // Romanian civilization. - Vol. II, Nr. 1, - Spring, 1993 - Iași, 1993. - P. 42-52. Mai vezi părți ale lucrării în variantele din: Lucrările Primului Congres al Spiritualității Românești: Herculan, 7-10 octombrie 1993. - București, Editura Ministerului de Interne, 1994. - 279-285; Analele Bucovinei (Academia Română, Centru de studii „Bucovina”). - An 1. - Editura Academiei Române, 1-1994. - P. 163-169; I. Popescu, A. Popescu. Limba română în regiunea Cernăuți (aspect sociolingvistic) // „Cugetul”. - nr. 2. - Chișinău, 1993. - P. 55-57 etc.

ⁱⁱ Dedcov I. Vmeste vcieta, vmeste segodnea i zavtra // Communist. Publ. Zametki. - Moskva, 1988. - Nr. 8. - S. 19-27. - în limba rusă. - P. 23.

ⁱⁱⁱ Aici este necesar de a concretiza că nu toți băștinașii sunt autohtoni, însă toți autohtonii sunt băștinași, deoarece a treia generație din cei sosiți deja pot fi considerați băștinași (și așa se procedează în statistica oficială în Bucovina referitor la ucraineni și poloni), pentru că au fost născuți din părinți, care cu toate că au avut sau au părinți imigranți - totuși s-au născut și ei pe teritoriul respectiv, pe când descendenții autohtoni viețesc pe teritoriul său etnoplacent și etnoicumen în limitele etnoarealului națiunii sale "din moși-strămoși" - acolo "unde s-a plămădit neamul". Așadar, noi, românii de pe aceste plaiuri mioritice ștefaniene, cu toate că în prezent am ajuns să fim doar un segment al nemului românesc și minoritari la noi acasă, totuși, suntem o populație băștinașă autohtonă - lucru care trebuie popularizat cu insistență și cerut să fie recunoscut în mod oficial de către autorități atât la nivel de stat, cât și internațional cu toate consecințele de rigoare.

Atenție: Să nu cadem în plasa unor foști nomenclaturiști - absolvenți ai Școlilor Superioare de partid și secretari ale celulelor partidului din cadrul fostelor organe de presă ale PCUS (din rândurile suprapatrioților de azi, care doar cu vre-o 10-15 ani în urmă „râdeau pe sub mustață” de „copilăria” celor ce luptau pentru renașterea națională-spirituală), iar azi „mari patrioți” și ”critici îndrăzneți”, care (îndeplinind, ca întotdeauna, „comanda socială”) insistă că termenii „băștinaș” și „autohton” sunt „pur și simplu niște sinonime” pentru a ne face să acceptăm indirect ceea ce nu se poate de acceptat - să-i recunoaștem în calitate de autohtoni pe nepoții și strănepoții celor „care ne-au venit în ospeție”, iar acum, tot mai des, ne întreabă: „Măi minoritaților, unde vă sunt rădăcinile voastre? Ce drepturi vieți? Dacă nu vă place aici - plecați în patria voastră istorică!” etc. (nota red.).

^{iv} Tișcov V. Narod i gosudarstva // Communist. - Moskva, 1989. - Nr. 8. - S. 49-59 - în limba rusă. - P. 52.

^v Solntsev V., Mihalyenco V. Yazycovaya situaiya v SSSR // Naționalino-yazycovyie problemy v SSSR i zarubejnyie strany. - Moskva, 1990. - S. 14 - 31. - în limba rusă. - P. 14 -15.

^{vi} Ibidem. - P. 15.

^{vii} Aceste teritorii de la 2 august 1940 a fost incluse în componența Ucrainei, formând actuala regiune Cernăuți.

^{viii} Nicolski L. Izuceniye yazycovoi situaii kak prikladnaya distiplina (k postanovke voprosa) // Istoriko-filosofskie issledovaniya. Sbornik statei k semidesiatiletiiyu acad. N.I. Konrada. - Moskva, 1967. - S. 125. - în limba rusă. - P. 125.

^{ix} Semcinski S.V. Semantycina interfenția mov. - Kyiv, 1974. - s. 256. - în limba ucraineană. - P. 35.

^x Popescu Ion. Rumâno-russkii bilingvizm i yazycovaya situaiya v iujnom areale Cernovițcoi oblasti: Dissertația na soiscanie ucionioi stepeni kandidata filologiceskih nauk. - Cernovțy, 1992. - 229 pag. - manuscrisele în limba rusă se păstrează în Biblioteca „T.Șevcenko” a Universității de Stat din Kiev și în Biblioteca republicană „Vernadski” din Kiev. - P. 64-68.

^{xi} Ibidem. - P. 36 - 37.

^{xii} „Plai românesc”, Cernăuți, orice număr din 1991-93 (Sub redacția lui V. Târâțeanu de până la procesul din 1994).

^{xiii} Adică totul depinde de nivelul pasionatismului etnic și de etnoenergia internă a grupului etnic respectiv.

^{xiv} Bahnean Constantin. Yazycovaya politika razvivaiuscihsya stran // Voprosy soțiolingvistiki. - Moskva, 1990. S.9-12. - în rusă. - P. 9-10.

^{xv} Aceste localități azi fac parte din așa numita zonă de „asimilare ireversibilă” (zona rurală - „zona funcționării monolingvismului ucrainean, iar zona urbană - „a bilingvismului” ucraineano-rus” și „româno-rus” cu o tendință pronunțată de transformare într-o „zonă a funcționării monolingvismului ucrainean”). Unele din aceste localități și azi se mai află încă în „zona asimilării tranzitive”.

^{xvi} Din componența actualii regiuni Cernăuți fac parte următoarele teritorii istorice - nordul Bucovinei (or. Cernăuți cu raioanele Putila - zona montană a huțanimitii (huțulii), Vijnița, Chițmani (Coțmani sau Cozmeni), Zastavna, Storoiineț, Hliboca și, parțial Noua Sulița și Herța), Ținutul Herța (raionul Herța, cu excepția satelor Ostrița, Țureni și, parțial, Mamornița) și nordul Basarabiei dintre Prut și Nistru - o parte din fostul județ Hotin (raioanele Securenii, Chelmineț, Hotin și, parțial, Noua Sulița, cu excepția satelor românești Boian, Arboreni, Mahala, Buda, Ostrița, Prut, Priprutea (Lehăceni), Boianivca (Cotul Hotinului), parțial or. Noua Sulița (până la vama veche), precum și satele ucrainizate - Cernauca, Ridchivți (Rarancea), Sloboda (Slobozia Rarâncii), Toporaștii și Zelenii Hai (Lehăceni Tăutulului).

^{xvii} Vezi: Statistică: Date selectate și prezentate de Ion V. Popescu // Țara fagilor. - Cernăuți - Târgu-Mureș, 1993. - P. 52-65.

^{xviii} În baza ultimului recensământ sovietic din anul 1989.

^{xix} Vezi: Naționalinyi sklad naselenyh punctiv Cernivețcoi oblasti za danymy perepysu naselennea 1989 rocu po administrativnomu podilu stanom na 1 sicinea 1992 rocu. - Cernivți, 1992. - P. 5-30.

^{xx} În anul 1775 Imperiul Habsburgic obținea fără lupte, însă prin coruperea marilor demnitari de la Poarta Otomană, anexarea unei părți a Moldovei de Sus, numind-o mai târziu Bucovina. Înainte de obținerea consimțământului turcilor, trupele imperiale au ocupat acest teritoriu sub pretextul stabilirii unei legături directe, prin Moldova, între Transilvania și Galiția, încorporată în 1772 după cea de a treia dezmembrare a Poloniei. La 28 iunie 1940, ca consecință a Pactului Molotov-Ribbentrop, nordul Bucovinei a fost anexat împreună cu Basarabia și Ținutul Herței de către Uniunea Sovietică și încadrată în componența Ucrainei (nota red.).

^{xxi} Din această zonă teritorială mai fac parte orașul Cernăuți cu suburbiile sale, satele românești Ostrița, Țureni și, parțial, Mamornița (până la vama veche - actuala clădire a școlii din Țureni de lângă pod, pârâul fiind frontiera naturală a Bucovinei) și Puieni-Bucovina din raionul Herța, satele românești Boian, Cotul Boianului, Arboreni, Mahala, Buda, Ostrița, Prut, Priprutea (Lehăceni), Boianivca (Cotul Hotinului), parțial or. Noua Sulița (până la vama veche), precum și satele ucrainizate - Cernauca, Ridchivți (Rarancea), Toporaștii și Zelenii Hai (Lehăceni Tăutulului) din raionul Noua Sulița - localitățile care vor fi incluse în tabelele raioanelor respective.

^{xxii} Fosta Banila Moldovenească

^{xxiii} Cu excepția satelor din raionul Noua Sulița din nota 21, care sunt date în acest tabel ca aparținând administrativ raionului Noua Sulița.

^{xxiv} Din raionul Herța fac parte toate satele din fostul ținut Herța cu excepția satelor Târnauca, Puieni-Regat și Sinăuți – care azi fac parte din raionul Hliboca și satul Cotu-Boian – face parte din raionul Noua Sulița. În schimb în componența raionului au fost incluse 3 sate bucovinene – Țureni și Ostrița și, parțial, Mamonița din apropierea Cernăuțului și Puieni-Bucovina dinspre Mihoreni (hotarul prin Buhăeți și Bahna).

^{xxv} Vezi: Dumitru Covalciuc. Apa trece, pietrele rămân? // Țara Fagilor ... – 1993. – P. 47-51. – P. 47-48).

^{xxvi} Ibidem. – P. 49.

^{xxvii} Vezi: Naționalinyi sclad naselenyh punctiv Cernivțicoi oblasti za danymy perepysu naselennia 1989 roku po administratyvnomu podilu stanom na 1 sicinea 1992 roku. – Cernivți, 1992. – P. 5-30.

^{xxviii} Cu ocazia publicării pentru prima dată a acestui tabel, în 1993, Dumitru Covalciuc menționa: „În temei, așezările rurale din aceste tabele statistice, alcătuite cu micală de domnul Dr. Ion V. Popescu, au fost, iar unele mai sunt și acum curat românești (moldovenești). Și totuși, numărul trăitorilor ruși sau ucraineni (în afară de poloni, care s-au stabilit aici cu mult înaintea acestora) din unele localități românești pare exagerat” (Vezi: Dumitru Covalciuc. Apa trece, pietrele rămân?// Țara Fagilor... 1993. – P. 47-51).

^{xxx} Aria de răspândire compactă a românilor a început să se îngusteze, treptat, în perioada în care Bucovina a făcut parte din Imperiul Habsburgic (1775-1918), căci atunci, datorită factorilor externi, care au favorizat migrațiunea masivă în fostul ținut moldovenesc a populației de origine slavă, a început și s-a intensificat asimilarea elementului românesc. Funcționarii austrieci, care făceau parte din Comisia de delimitare a proprietăților funciare din Bucovina, încă în 1782 au recomandat Vienei oficiale să întreprindă măsuri urgente privind colonizarea, cu familii din Galiția vecină, a regiunii dintre Prut și Nistru.

^{xxx} Astfel funcționarul Budinski, răspunzând la un ordin expres al consiliului de război al Curții imperiale, constata în același an 1782 că în cele 40 de comune dintre Prut și Nistru, adică pe domeniul episcopatului de Rădăuți, puteau fi colonizate 1.902 familii, care au și fost aduse mai apoi din Galiția. Vezi: Dumitru Covalciuc. Apa trece, pietrele rămân?// „Țara fagilor”, Cernăuți - Târgu-Mureș, 1993. - P. 47-48.

^{xxxi} De exemplu, în acest sat cu tradiții vechi răzășești și denumirea curat românească – Costești, - deși cele mai frecvente nume de familii întâlnite în sat erau Pentescul, Florescul, Barbi(e): Tricolaci, Moldovan etc., la 1 ianuarie 1992 din 1.467 de locuitori 1.455 s-au declarat ucraineni și doar 3 persoane s-au declarat români și 2 – moldoveni. În acest sat „dispăruse” o parte interbelică a cimitirului, dar majoritatea persoanelor mai în vârstă de 55 de ani vorbeau curat românește. Pentru comparație: la recensământul din 1930 Costeștii aveau 2.265 locuitori, inclusiv: 986 – români, 995 – ucraineni, 274 – evrei, 9 – poloni și 1 german.; după limbă – 1.671 recunoșteau ca limbă de conversație ucraineană, 317 – româna și 29 – alte limbi (satul de răzeși era deja pe calea înstrăinării).

Este semnificativ următorul fapt: când la începutul anilor 90 al sec.XX l-am întrebat pe un bătrân din localitate de unde cunoaște așa bine româna, - el ne-a răspuns: „ - De unde, de unde... Păi am fost român!...”. „ - Ați fost cetățean român sau român din origine?”, - am continuat noi. „Român din moși-strămoși!” - ne-a răspuns bătrânul. Noi am insistat: „ - Și acum cine sunteți?”, „ - Amu-s ucrainean...”, - ne-a răspuns. „Cetățean ucrainean?” - am insistat noi. „Nu, ucrainean de naționalitate...”. „ - Dar cum v-ați transformat din român în ucrainean?”. „ - Cum, cum?... Copiii mi-s ucraineni și să n-aibă probleme cu moștenirea m-am făcut și eu ucrainean. În sat se grăiește ucrainean, trăim în Ucraina, neamuri în România n-avem... da principalu-s copiii. Ei îs ucraineni”. „ - Moșule, dar nevasta ții ucraineană?”, - am continuat noi. „Acuma da, așa ca mine... și copiii?”. „ - Amu-i ucraineană, dar mai înainte ce-a fost?”. „Până la război a fost și ea româncă, ca mine...”. „Copiii îi aveți de la aceeași soție?”. „Da, cum să nu! Cum ne-am căsătorit acum 48 de ani așa și trăim. Copii-s a noștri amândoi...”. „ - Dar cum de la doi români s-au născut copii ucraineni?”, - am întrebat cu curiozitate. „Ce sunteți proști și nu înțelegeți? Ei grăesc ucrainean, la școală au învățat ucrainean (la noi nu s-a învățat moldovenește). Amu-s la oțai și au posturi, cu copii în casă grăiesc rusește. Când vin acasă, cu noi grăesc ucrainean... Știți ce, oameni buni, mai bine nu împlați cu așa întrebări prin sat.. Pe timpul lui Stalin mulți au fost duși în Siberia pentru așa ceva... Trăim vremuri grele... . La sfârșitul anilor 90 peste Costești a dat o nenorocire – alunecarea de teren a dărâmat multe case, mai ales vechi, în care bătrânii între ei mai vorbeau românește „ca să nu înțeleagă nepoții ucraineni veniți în ospeție din oraș?... Acum nici casele n-au mai rămas... ”

^{xxxii} În scurt timp școlile rusești s-au transformat în școli ucrainene.

^{xxxiii} După părăsirea parohiilor de către părințele Pauliuc, în bisericile din Stârcea și Gârbovăț deja nu se mai oficiază în limba română.

^{xxxiv} La recensământul din 1989 în Mamonița Ucraineană din 483 de locuitori 440 erau ucraineni, 9 s-au declarat români și 26 moldoveni.

^{xxxv} Pe parcursul ultimilor 12 ani situația în Caliceanca și Clocucica s-a schimbat în direcția asimilării.

^{xxxvi} Vezi: Dumitru Covalciuc. Apa trece, pietrele rămân?... - P. 49-50.

^{xxxvii} Ibidem... P.50.

^{xxxviii} În 1940 populația înstărită românească, „realizând dreptul electoral a înaintat candidați în consiliile deputaților muncitorești, în asesori populari, în judecătorii, în sindicate...”. De exemplu, Consiliul regional executiv Cernăuți comunica la 19 ianuarie 1941 Prezidiului Radei Supreme a RSS Ucrainene, că numai în raionul Noua Sulița în organele reprezentative au fost ”depistate” 33 de persoane, care mai înainte făcuseră parte din partidele politice din România, iar în raionul Hliboca „impuritatea datorită elementelor dușmănoase” era și mai mare”. Vezi: Suspilino-politycyni rozvytoc zahidnyh oblasti URSSR. 1939-1989. – Zbirnyk dokumentiv i materialiv/ Vidp. Red. Iu. Slyvka. – Kyiv: Naukova dumka, 1989. – în limba ucraineană. – P. 47. În cazurile când erau alese „persoanele nedorite” aveau loc „realegeri”.

La 30 iulie 1940 Comitetul județean Cernăuți al PC (B) din Ucraina semnală că în comitetetele executive de voloste era doar 1 moldovean, în comitele executive satești – 63 moldoveni și 67 de alte etnii minoritare. Cei ce se declarau români „nu aveau trecere”. Același Comitet, în legătură cu campania electorală, semnală la 15 decembrie 1940 despre faptul că „minoritarii” sunt prezenți în comisiile electorale. Așa, 8 ruși, 7 evrei, 3 moldoveni și 2 români au fost aleși în componența comisiilor electorale de circumscripție; 400 evrei, 212 ruși, 392 moldoveni și 156 români au fost incluși în comisiile electorale de sector. În calitate de persoane de încredere lucrau 250 de evrei, 146 ruși, 32 de alte etnii și 408 moldoveni (românii nu erau semnalati). În Forumul suprem nu a fost ales nici un românofon. Vezi: Leonid Reaboșapco. Pravove stanovișce naționalnyh menșyn v Ukraini (1917-2000)// Monografia. – Liviv: Vydavnyciyi țentr LNU im. I.Franka, 2001. - 484 p. – în limba ucraineană. – P. 269.

Leonid Reaboșapco ne mai comunica că în 1940 în regiunile Cernăuți și Izmail cota deputaților minoritari în consiliile satești era următoarea: ruși – 10%, români – 9%, moldoveni – 6%, evrei – 3,8%, iar în regiunea Cernăuți în calitate de asesori populari în judecătorii au fost aleși 129 de ruși și 358 moldoveni (români nu au fost semnalati). Vezi: Ibidem. – P. 270.

xxxix De exemplu, Plenul Comitetului regional Cernăuți al PC (B) din Ucraina constata la 15 aprilie 1941, că la „cârmuirea colhozului „28 iunie” din raionul Securenii au ajuns elementele dușmănoase”. Vezi: Leonid Reaboșapco. *Pravove stanovișce ...* – P. 266.

^{xli} Imediat după încorporarea Bucovinei în cadrul URSS s-au ivit diferite dispoziții care aveau ca scop lichidarea nu numai a claselor înstărite, dar și a sistemului social-economic existent.

Așa la 22 iulie 1940 în baza Decretului „Cu privire la alegerea organelor sindicale în cadrul întreprinderilor și instituțiilor în Nordul Bucovinei” au fost dizolvate sindicatele „Progres”, „Breasla” etc. În baza Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 15 august 1940 „Cu privire la naționalizarea băncilor, întreprinderilor de comerț și industriale, transportului feroviar și acvatic, mijloacelor de comunicare din partea de nord a Bucovinei” au fost naționalizate: 222 de întreprinderi industriale, 294 – de comerț, 74 de bănci, iar la 11 septembrie – 12 stațiuni electrice, 1 apeduct, tramvaiul, troleibusul, 29 de tipografii, 10 beciuri de vin, 65 spitale și policlinici, 43 de depozite de medicamente, 19 băi...”.

În baza Dispoziției Radnarcomului din RSS Ucraineană din 29 august 1940 „Cu privire la oprirea circulațiilor leilor românești pe teritoriul Basarabiei și nordului Bucovinei” „cetățenilor li se decontau doar suma în valoare de 200 ruble” (încă un FURT al noii puteri – n.red.). În baza Decretului Biroului Politic al CC al PC (B) „Cu privire la organizațiile de cooperare în regiunile Akeman și Cernăuți” din 27 august 1940 se „recomanda să se înființeze organizații orașenești și sătești ale consumatorilor” „în baza materială a cooperativelor existente” (fără lichidarea acestor din urmă și în așa fel foștii proprietari pierdeau totul său împreună cu cotizațiile și cotele lor”).

„... Polonezii, evreii și românii prin diferite metode încercau să-și salveze avutul: ...deminuau valoarea proprietății, treceau o parte din imobil pe alte persoane, vindeau animalele de tracțiune, agitau împotriva naționalizării... Dar toate acestea erau calificate drept „sabotaj economic” și, ca rezultat, erau internați în închisori. În baza telegramii lui L.Beria din 25 iunie 1941, fără judecată, „au fost lichidați deținutii politici care se aflau sub anchetă pentru „activitate contrerevoluționară”, „sabotaj economic”, „activitate antisovietică”... Vezi: Leonid Reaboșapco. *Pravove stanovișce ...* – P. 267, 272, 277, 280 etc..

^{xlii} Deportările în Ucraina Occidentală au avut loc până la război în baza Dispoziției RNK (Consiliului Comisarilor Poporului din URSS) din 2 martie 1940 în trei etape: la 13 martie 1940 (Galiția), în iunie-iulie 1940 și în iunie 1941 (mai ales în Bucovina) și, deci, evenimentele de la Lunca și Fântâna Albă au fost doar motiv pentru deportarea românilor – hotărârea era deja adoptată încă până la anexarea din 28 iunie 1940. Vezi: Leonid Reaboșapco. *Pravove stanovișce ...* – P. 263.

^{xliii} Vezi: Ion Popescu. *Statistică // Țara Fașilor ...* 1993. – P. 52-65.

^{xliiii} Vezi, de exemplu: Vasile Ilica. *Martiri și mărturie din nordul Bucovinei (Fântâna Albă – Suceveni – Lunca – Crasna – Igești...)*. – Oradea: Editura Imprimării de Vest, 2003. – 477 p.

^{xliiv} Dar nu și „autohtonă” din punct de vedere istoric (nota redacției).

^{xliiv} Copiii acestora statistica oficială îi trecea deja la populația locală băștinașă (!!!), de aceea noi vom insista mereu pentru noțiunea de „populație autohtonă” pentru români din zonă, deoarece „toți autohtonii sunt băștinași, dar nu toți „băștinași” sunt autohtoni”. Și nu vom accepta nici odată teza unui „critic literar”, fost absolvent al Școlii Superioare de partid (acum patriot român), care insista, că noțiunile de „autohton” și de „băștinaș” sunt doar niște sinonime și din aceste considerente nu este nevoie de insistat la noțiunea de „populație autohtonă băștinașă” și este de ajuns să ne numim „populație băștinașă” (nu-l numesc deoarece nici nu merită) – aceasta, însă, în situația noastră, miroase mai mult a „KGB-ism” sovietic, decât a „patriotism” literar.

^{xliiv} Astăzi se încearcă revenirea la această denumire în regiunea Odesa – acolo, unde asimilarea este în floare!

^{xliiv} Astăzi obligatoriu este cunoșterea doar a limbii ucrainene. Și sub „acel acopărământ” se inițiază transformarea unor școli românești în școli mixte, ca mai târziu să fie transformate în școli cu predare în limba ucraineană – modelul acesta deja este aprobat în regiunea Odesa cu toate consecințele de rigoare – vezi Prima parte al acestui studiu (nota redacției).

^{xliiv} De exemplu, Leonid Reaboșapco studiind situația juridică a minorităților din Ucraina în perioada sovietică ne semnala în baza documentar confirmată următoarea evoluție a numărului de școli cu predare în limba română (rebotezate în „școli moldovenești” în regiunea Cernăuți:

În septembrie 1940 în regiune funcționau 114 „școli moldovenești” (Vezi: Leonid Reaboșapco. *Pravove stanovișce naționalinyh menșyn v Ukraini (1917-2000)*// Monografia. – Liviv: Vydavnyciyi tsentr LNU im. I.Franka, 2001. - 484 p. – în limba ucraineană. – P. 255). Din 1941 ele au fost trecute la grafia chirilică în baza Legii RSS Moldovenești din 10 februarie 1941 „Cu privire la trecerea scrisului moldovenesc de la alfabetul latin la alfabetul rus” (nota red.).

În iulie 1946 Comitetul regional Cernăuți informa Comitetul Central al PC (B) din Ucraina și Comitetul Central al Partidului Comunist din URSS despre activitatea școlilor naționale din regiune - 124 școli de diferite nivele „cu predarea în limba moldovenească” și 18 școli cu predare în limba rusă. Vezi: Leonid Reaboșapco. *Pravove stanovișce... - P. 283.*

La 25 iulie 1947 Ministerul Învățământului din RSS Ucraineană raporta CC PC (B) despre „deschiderea în cadrul Școlii Pedagogice din Cernăuți a secției de pregătire a învățătorilor pentru școlile cu predarea în limba moldovenească a unei grupe de 30 de persoane”. Vezi: *Ibidem.* – P. 283.

În același an (1947) „o grupă de studenți din Universitatea de stat din Cernăuți s-a adresat lui I.Stalin cu o scrisoare în care se semnala că în procesul instructiv și educațional, în judecătoria, cancelarie etc. se introducea limba rusă”. În școli limba rusă era predată doar din a II jumătate a anului școlar 1945/1946 din clasa 2. Vezi: *Ibidem.* – P. 285.

În 1960 în regiunea Cernăuți funcționau 127 școli naționale și mixte, inclusiv 100 în care limba română era prezentă: 25 cu predarea în limba rusă, 2 mixte ucraineano-ruse, 97 „moldovenești”, 2 mixte ucraineano-moldovenești și 1 ucraineano-ruso-moldovenească. Vezi: *Ibidem.* – P.324.

^{xlix} Școlile rusești după 1991s-au transformat în școli ucrainene.

¹ În cazul dat școala-internat din Herța a fost transformată în liceul „Gh. Asachi”. Însă numărul claselor românești și al elevilor era într-o descreștere permanentă: în anul școlar 2000/2001 funcționau 13 clase cu 190 de elevi, în 2001/2002 – 12 clase cu 182 elevi, iar în 2002/2003 – 11 clase cu 167 elevi. În același timp, în școala medie cu predare în limba ucraineană din orașul Herța înregistra o creștere a numărului de elevi: în anul școlar 2000/2001 funcționau 12 clase cu 204 de elevi, în 2001/2002 – 12 clase cu 206 elevi, iar în 2002/2003 – 11 clase cu 229 elevi. Este de remarcant faptulul, că în Herța conform ultimului recensământ sovietic din 1989 populația românofonă constituia aproape 70 %.

¹ Nicolae Lupan în „Scrisoarea deschisă ambasadorului Ucrainei în România” (România Liberă. – Nr.1.348. – Joi, 1 septembrie 1994. – P. 3.) semnaleză, că în actuala regiune Cernăuți imediat după 1940 „...în cel puțin 35 de sate cu populație românească absolut majoritară au fost deschise școli ucrainene și rusești”.

^{lii} În iulie 1946 Comitetul regional Cernăuți informa Comitetul Central al PC (B) din Ucraina și Comitetul Central al Partidului Comunist din URSS despre activitatea școlilor naționale din regiune semnala și existența a 124 școli de diverse nivele „cu predarea în limba moldovenească” Vezi: Leonid Reaboșapco. Pravove stanovișce... - P. 283.

^{liii} Covalciuc D. Școala română din Bucovina : Istorie și realitate // Țara fașilor. - Cernăuți - Târgu-Mureș, 1992. - P. 26-34.

^{liv} După câștigul repetat a alegerilor din 1998 în Parlament, Consiliul regional și cel raional Hliboca deputați români din acest raion au luat hotărârea de a deschide 2 școli românești – la Poieni-Regat și la Corovia. În schimb, după „înfrângerea” programată „de administrație și cozile noastre de topor” prin „raptul și falsificările puterii” la alegerile parlamentare și regionale din martie 2002, la 1 septembrie 2002 s-a închis școala românească din Camenca (în sat locuiesc 854 de români și 32 de moldoveni), iar la școala românească din Băhrinești (din 1.386 de locuitori 1.340 s-au declarat români și 12 moldoveni și doar 20 ucrainenii) s-a deschis prima clasă ucraineană, același lucru s-a întâmplat la școala românească din Forosna raionul Noua Sulița (din 1.043 de locuitori doar 80 s-au declarat ucrainenii în comparație cu 956 moldoveni și 1 român). În anul școlar 2001/2002 la liceul românesc din Noua Sulița la inițiativa directorii – dnei Valentina Balan (Președinta comisiei electorale 204 pentru alegerile parlamentare 2002) s-a deschis o clasă ucraineană cu 17 elevi, în anul următor deja erau 2 clase ucrainene cu 29 elevi (pentru cei 3.193 de moldoveni și 125 de români din Noua Sulița liceul era unica instituție de învățământ românească, 3.695 de ucrainenii aveau un gimnaziu, o școală generală și o școală de medicină cu predarea în limba ucraineană).

^{lv} Așa ne împarte, după modelul sovietic, statistica ucraineană.

^{lvi} Perepisi naseleniya Cernovițkoi oblasti po polu, vozrastu, obrazovaniyu, naționalnosti, rodnomu yazycu, istocinikam sușcestvovaniya, razmeru semei i jilișcnym usloviyam (Po perepisi naseleniya 1989 goda). - Cernoviț, 1990. - 153 s. - în limba rusă. - P. 13.

^{lvii} Ibidem. - P. 16-17.

^{lviii} Ibidem.

^{lix} Din populația totală la acel moment.

^{lx} Cifra, totuși exagerată, deoarece mulți români, prin obișnuință răspundeau că la școlă au „învățat moldovenești, adică în limba maternă”, dar declarându-se ca fiind „români” în condicile oficiale apărea că limba maternă nu coincide cu limba naționalității. Desigur, că există și un număr considerabil de conaționali care vorbeau deja doar ucraineste sau rusește, deși se autoidentificau ca fiind români, de exemplu, în satele Stârcea, Gârbovăț, Volcineții Vechi etc.

^{lxi} Ibidem.

^{lxii} Ibidem. - P. 18.

^{lxiii} Popescu I. Necotorye soșiolingvističeskie aspekty funkciionirovaniya moldavsko-russkogo dvuiazičiya v vostočnoromanskih poseleniyah Severnoi Bucovinei // Soșiolingvističini problemy Cernivițkoi oblasti. - Cerniviț, 1990. - S. 50-52 - în limba rusă. - P. 51-52.

^{lxiv} Acest lucru se observă și în relațiile interconfesionale: polonii sunt, în majoritatea lor romano-catolici și folosesc în biserică polona, iar românii, în majoritatea lor, sunt ortodocși și folosesc în biserică limba română.

^{lxv} Bell R. Soșiolingvistika: Ţeli, metody problemy /Per. s angl. V.A. Vinogradova. - M. Mejdunarodnâe otnoșenia, 1980. - S. 240-243. - în limba rusă. - P. 240-243.

^{lxvi} Popescu I.V. Româno-russkyi bilingvizm i yazycovaiia situația v yujnom areale Cernovițkoi oblasti. - Cernoviț, 1992. - 239 c. - în limba rusă. - P. 23-28, 69-73.

^{lxvii} Raspredelenie naseleniya Cernovițkoi oblasti po polu, vozrastu, obrazovaniya, naționalnosti, rodnomu yazycu, istocinikam sredstv sușcestvovaniya, razmeru semei i jilișcnym uslviam (Po perepisi 1989 g) - Cernoviț, 1990. - în limba rusă - P.16-19.

^{lxviii} Popescu I.V. Simvolinyi opis movnoi situaii Cernivițkoi oblasti//Do vytkiv nazvy kraiu Bukovna (600-ticia perșoi pisemnoi zgdalky). - Cerniviț, 1992. - în limba ucraineană. - P. 109-111; Ion Popescu .Descrierea situației lingvistice din actuala regiune Cernăuți la sfârșitul perioadei sovietice (până în 1992)// Țara fașilor: Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni, Cernăuți-Târgu-Mureș, 1994. - P. 49-59.

^{lxix} Explicație: conform statisticii oficiale, la 1.01.1992 pe teritoriul regiunii Cernăuți locuiau 940.801 persoane. Vezi: Naționalnyi sklad naselenyh punktîn Cernivițkoi oblasti za danymy pârâpisu naselennya 1989 roku po administratyvno-terytoialinomu podilu stanom na 1 sicinea 1992 roku - Cerniviț, 1992. - în limba ucraineană. - P. 3-5.

^{lxx} Mai vezi: Bell R. Soșiolingvistika: Ţeli, metody problemy /Per.s angl. V.A. Vinogradova. - M. Mejdunarodnye otnoșenia, 1980. - S. 240-243. - în limba rusă. - P. 240-243..

^{lxxi} Pe parcursul numeroaselor anchete desfășurate pe teren de către cercul „Arboroasa”, s-a putut constata, pe baza rezultatelor obținute, că numărul real al românilor (moldovenilor) din actuala regiune Cernăuți ar fi nu acel de 184.836, ci de 280 - 300 mii. Acest număr s-ar fi ridicat acum la o jumătate de milion, dacă românii n-ar fi nimerit în orbita politicii staliniste de genocid (Vezi: Dumitru Covalciuc. Apa trece, pietrele rămân? //”Țara Fașilor”... 1993. - P.47-51. - P. 50.

^{lxxii} Moiseenko V. Naționalnâi ta movnâi sklad naselennia Cernivițkoi oblasti (za danâmi pârâpisu naselennia 1989 roku) /Rad. Bukovâna, 1990. - în limba ucraineană. - P.3.

^{lxxiii} Încă aproape 22,4% din români au declarat că limba lor maternă este „limba moldovenească”

^{lxxiv} Redactor – poetul Ion Chilaru (decedat).

^{lxxv} Redactor – poetul Vasile Târâțeanu.

^{lxxvi} Redactor – scriitorul Dumitru Covalciuc.

^{lxxvii} Vezi: Covalciuc D. Școala română din Bucovina: istorie și realitate //Țara Fașilor. - Cernăuți-Târgu-Mureș, 1992. - P. 26-34; Popescu I. Aspecte sociolingvistice ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți //Țara Fașilor, 1992. - P. 93-97.

^{lxxviii} Președintă, pe atunci, –Dr. Acad.Alexandrina Cernov, Președinte de onoare –Dr.Acad.Grigore Bostan.

^{lxxix} Oficial neregistrat (lider – Dumitru Covalciuc, în 1992 avea până la 15 activiști). Din 1992 editează Almanah ul cultural-literar al românilor nord-bucovineni „Țara fașilor”. După aderarea la „echipa A.Opaț” și realegerea lui D.Covalciuc în conducerea Societății „Mihai Eminescu” (1996) și apoi și în calitate de vicepreședinte al acesteia, majoritatea „arborosenilor” fac parte din activul acestei societăți.

^{lxxx} Lucru inexistent azi.

^{lxxxi} Lucru, din păcate, inexistent azi. Conducerea actuală a Societății „Mihai Eminescu” și-a limitat, din păcate activitatea, doar la organizarea festivalurilor folclorice, manifestărilor culturale și participarea la conferințe și întruniri din Ucraina și Țară, „uitând” menirea principală de la început – „renașterea românismului acolo unde există pericolul asimilării”.

^{lxxxii} În anul 2003 în regiune mai funcționau încă 32 de instituții preșcolare menținând un sistem educațional în limba română. Vezi: Rozşyrennea Evropeiskoho Soiuzu: vplyv na vidnosyny Ukrainy z țentralnoevropeiskymy susidamy/ Instytut regional'nyh ta evrointegratyynyh doslidjeni „EvroRegho Ukraina”. – Kyiv: KIC, 2004 - P.201.

^{lxxxiii} La începutul anilor 90 a secolului trecut în cadrul grădiniței Nr. 1 din Cernăuți datorită eforturilor activiștilor ai unicii pe atunci societăți culturale românești („M.Eminescu”) și, mai ales a membrilor conducerii – Mihai Jar, regretatul director și ctitor a școlii românești Nr.29 din oraș, doctorandului la acel moment Ion Popescu și mulți alții care și-au adus copiii din diferite colțuri ale centrului regional la această grădiniță din inima orașului a fost dechisă această grupă românească, care, pentru a nu dispărea, a fost pe parcurs „alimentată cu copii” de către activiștii din oraș – Dr. Veleriu Micaliu, medicul Traian Rostotki, juristul Eugen Patraș, poietul Vasile Tărățeanu ș.a.

^{lxxxiv} La acel moment – în 108 parohii.

^{lxxxv} Vezi: Program de dezvoltare națională a românilor moldoveni din regiunea Cernăuți //Plai românesc, 1992, nr.11, P. 4-5; Popescu I.V. Nekotorye aspekty funkcionirovaniia moldavsko-russkogo dvuyazychiia v vostochno-romanskikh poseleniiah Sovetskoi Bucoviny //Vsesoyuznaia naucino-metodiceskaia konferenția „Problemy mejpredmetnyh svyazei v usloviah bilingvizma”. - Drogobyci, 1990. – în limba rusă. - P. 87-88.

^{lxxxvi} Președinte – Dr.doc.Aurel Constantinovici (după 1996 activitatea și-a redus-o doar la nivelul adopării unor adresări). La ultima adunare de dare de seamă și alegeri din primăvara anului 2004 au participat doar 37 de persoane.

^{lxxxvii} Ziua pichetării Consiliului regional de către românii din regiune cu cerințele vitale: acordarea limbii române a statutului de limbă oficială pe teritoriul regiunii Cernăuți, recunoașterea tricolorului în calitate de simbol național și abordarea lui pe primăriile din localitățile românești, retrocedarea caselor naționale, naționalizate de sovietici în anii 40.

^{lxxxviii} Președinte – medicul Constantin Olaru. În anii 1997-1998 ACDR-ul a adunat peste 100.000 de semnături în susținerea deschiderii la Cernăuți a unei Universități Românești. Din august 2001 filiala regională Cernăuți și conducerea centrală a ACDR-ului, deși trecând reînregistrarea la Ministerul justiției din Ucraina în primăvara anului 2003, (spre deosebire de filiala regională Odesa) „pentru a nu se compromite” și-a limitat activitatea doar la participarea la unile întâlniri și manifestări în plan local, participare, dealtfel, destul de neregulată (nota redacției).

^{lxxxix} Vezi: Blium S., Rabin H. Sovremenyi ivit: Samouciteli. – Moskva, 1990. – în limba rusă. - P. 5-14.

^{xc} Vezi: Raspredelenie naselenia... P. 13-18.

^{xci} Încă 22,4% au recunoscut drept maternă „limba moldovenească” – „limba în care au fost instruiți în școală”.

^{xcii} Vezi: Raspredelenie naseleniya... P. 16.

^{xciii} Explicație: Pentru a fi micșorat numărul românilor, statistica oficială îi împarte în „români” și „moldoveni”.

^{xciv} Despre asimilarea românilor în Ucraina vezi: Popescu I. Români (moldovenii) din Ucraina în lumina statisticii sovietice din 1959//Calendarul poporului pe anul 1993. - Cernăuți, 1992. - P. 14; Popescu I. Români (moldovenii) și componența națională a Ucrainei: Statistică //Miorița. - Cernăuți, 1993. -nr.1 (4). - P.14-17; Popescu I. Limbile vorbite în regiunea Cernăuți (sințeze) //Curierul românesc. – 1991. - nr.15-16. - P.17; Popescu I., Popescu A. Limba română în actuala regiune Cernăuți //Cugetul. – 1993. - nr.2. - p.56-57; Ion and Alexandra Popescu. A Survey of Socio-linguistic Aspects concerning the Spoken Languages in the Region of Cernăuți //Romanian civilization. - vol. II. - nr.1, Spring, 1993. – în limba engleză. - P. 42-52.

^{xcv} Vezi : I. Popescu, A. Popescu. Limba română în regiunea Cernăuți (aspect sociolingvistic)// „Cugetul”. - Chișinău, 1993. - nr. 2. - P. 55-57.

^{xcvi} Semenț O.E. Zasoby zahistu mov// Actualni problemy soțiolingvistiki. - Kyiv, 1992. - S. 13-18. - în limba ucraineană. - P. 17.

^{xcvii} Antipa Gr. Problemele evoluției poporului român: Studii și cercetări (III). – București, 1919. - 407 pag., - P. 77.

^{xcviii} Pinciuk O. Mova, liudyna, națiya// Actualni problemy soțiolingvistiki. Kiiiv, 1992. S. 24-31. - în limba ucraineană. – P. 29-30.

^{xcix} Vezi: Popescu I. Necotorye aspekty funkcionirovaniia moldavsko-russkogo dvuyazychiia v vostochnoromanskikh poseleniiah Sovetskoi Bucoviny// Vsesoyuznaya naucino-metodicescaya konferenția: Problemy mejpredmetnyh svyazei v usloviiah bilingvizma. - Drogobyci, 1990. - S. 87-88. - în limba rusă. - P. 88.; Popescu I. Yazykovaya situaiiia v rumunoyazychnoi ciiasti Romoviiokoi oblasti // Sovremennii problemii romanistikii: semantika, pragmatika, sintaxis. - Tezisy docladov VI-oi Vsesoyuznoi konferenții po romanscomu yazycoznaniyu. - Moskva-Voronej, 1991. - T.2. - S. 24-25. - în limba rusă. - P. 25 etc.

^c După diferite surse, la pichetare au participat câteva mii de români din toate zonele regiunii.

^{ci} Congresul regional a fost precedat de Congeresele raionale. Primul congres raional a avut loc la începutul lui aprilie 1992 în raionul Storojineț în comuna Pătrăuții-de-Jos (Animatorul congresului raional – Ion Popescu) Deschiderea Congresului de al Pătrăuți urma să aibă loc în Căminul cultural din sat, dar, după serviciul divin (care începuse, la inițiativa lui Dumitru Covalciuc, sosit încă de dimineață, cu jumate de oră mai devreme de sosirea Delegației. Delegația (un autobus întreg) și comitetul organizatoric (Alaxandrina Cernova, Ion Popescu, Aurel Constantinovici, Constantin Olaru și Ilie Zegrea), plecând mai devreme, în drum din Cernăuți poposise, la inițiativa Dnei Cernova și la Carapciu în hotar cu Suceveni (10 km de Pătrăți) –pentru a participa la sfințirea monumentului și comemorarea celor 24 țărani morți și 34 răniți la 1 aprilie 1940 masacrați în acest loc. Delegația din Cernăuți și comitetul organizatoric au sosit exact în momentul când preotul și primarul la acel moment Vasile Haviliuc se urcau în scenă. După încheierea serviciului divin de către păintele-patriot din localitate Gheorghe Zmoșu, și Congresul a fost „transferat” și Dechis de către președintele Congresului Ion Popescu în aer liber - pe stadionul din sat deoarece „delegații au împlut sala” căminului cultural (la circa 450 locuri în sală intrase peste 600 de persoane), iar „autobusele cu lumea din satele din raion, dornici să participe continuau să sosesacă), care a fost urmat la o perioadă de o săptămână și de congresele din raionale din Hliboca (Animator – Vasile Tovarnițchi; pe parcursul acestuicongresului naționalistii ucraineni au incendiat tricolorul care era abordat pe localul Casei de cultură raionale, unde avea loc congresul – deși infractorul a fost reținut și legea prevedea o pedepsă severă – executorul acestei provocări a rămas la libertate), Noua Sulița (Animator – Gheorghe Ciubrei (membru al conducerii Societății „M.Eminescu, Președintele administrației raionale) și, cu ceva întârziere din tărăgâneala responsabilului (responsabil – Petru Grior, Societatea „Golgota,) și în Herța (Animator – Constantin Dabula, Președintele Consiliului raional) – congrese care au desemnat pe cei peste 1.500 de delegați la Congresul regional, care a avut loc la 7 iunie 1992 în incinta fostului Palat de vară din gradina publică a orașului Cernăuți.

Pe parcursul Congresului au avut loc două încercări de a-l bloca, dar ambele, eșuate datorită calmului și inteligenței organizatorilor. La deschiderea Congresului un grup de ultranaționalisti ucraineni din organizația paramilitară UNA-UNSO (vre-o 25-30 de tineri cu înfățișare de spotivi în poziție de Karate) în frunte cu Oleg Vitovici (viitor parlamentar – din 1994), care se întorceau din Transnistria, unde participaseră la război de partea separatiștilor, au ocupat scena, intrând din ușa din spate, cerând anularea

congresului și „expirarea doar în ucraineană”, datorită bătrânilor din corul „Dragoș-Vodă” (mulți dintre țineau încă minte provocările kgb-iste și repressiile staliniste) s-au pus între provocatori și sală, și pentru a opri provocarea au început să cânte cântece patriotice, oprind delegații să-i aruce afară pe cei nepoftiți – este de remarcat că miliția a sosit aproape la o oră, salvarea, în schim, era prezentă de la bun început – pe semne se aștepta ceva, însă, slavă Domnului, „s-a plecat pe calea transnistreană”. După adoptarea Programului (Proiectul a fost alcătuit în conformitate cu proiectul de lege „Privind minoritățile în Ucraina”, normele internaționale privind drepturile omului de către Ion Popescu și redactat literar de către Alexandrina Cernov) din partea „grupării lui Dumitru Covalciuc” s-a propus ca Congresul să fie făcut în 2 etape – etapa a doua să fie după organizarea congreselor în fiecare sat și re alegerea delegațiilor, care urmau să voteze Statutul noi organizații – Uniunea Românilor ca organ al autocărmuirii naționale în care urma să fie transformat Congresul (lucru imposibil la acel moment, deoarece nu exista cadrul legislativ necesar), iar după renunțarea la „a doua parte a Congresului” și propunerea de a alege un Comitet Director, avându-l ca secretar pe poetul Ilie Zegrea, pentru studierea legislației și pregătirii, după necesitate, a Statutului, vine a doua probă – deja de ai scinda pe delegații Congresului, care a parvenit din partea „blocului 5 iunie” (după data deciziei) din care făceau parte Dumitru Covalciuc, Aurel Constantinovici, Petru Grior, Simion Gociu, Ion Voronca, în numele cărora de la Președintele-moderator al Congresului (Constantin Dabula) s-a declarat, în mod ultimativ, că dacă grupului lor nu li se va date cote adăugătoare în Directorat (era propusă o componență de 9 persoane, inclusiv Aurel Constantinovici, ultimul era responsabil din partea grupului organizatoric de ordine al Congresului) ei, „împreună cu adepții lor (care? – nota redacției) vor părăsi sala încă până la încheierea lucrării Congresului”. În această situație Ion Popescu, propus deja de delegații din raionul Storojineț în componența Directoratului, pentru a liniști spiritele, a propus ca în locul său, motivând că în toamnă trebuie să-și prezinte pentru susținere varianta finală a tezei de doctorat, să fie ales în Directorat în locul său pe Simion Gociu, redactor la „Gazeta de Herța” și, poate cel mai activ membru al acestui grup din perioada pregătirii Congresului, mai ales în Herța. După dezbateri îndelungate, s-a hotărât să fie acceptați Simion Gociu și Dumitru Covalciuc, în aceste condiții Alexandrina Cernov (membră a comitetului organizatoric și președinte în exercițiu la Societatea „M.Eminescu”) și Vasile Tărățeanu (redactorul ziarului „Plai românesc”) au refuzat să intre în Directorat, motivând că au mult de lucru și în Societate („M.Eminescu). Atunci Vasile Tovarnițchi, propus în componența Directoratului din partea delegațiilor din raionul Hliboca a propus ridicarea numărului membrilor Directoratului până la 11 și a renunțat în favoarea „tânărului de perspectivă – Ion Popescu”.

Congresul a adoptat în unanimitate Programul de dezvoltare națională a românilor moldoveni din regiunea Cernăuți, a ales componența Directoratului ca organ coordonator (Ilie Zegrea – secretar, ales din partea Societății „Mihai Eminescu”, Prof., Dr. Grigore Bostan, membru de onoare al Academiei Române – din partea intelectualității, Nicolae Motrescu deputat în consiliul regional Cernăuți, ales în Crasna – din partea raionului Storojineț, Costică Gociu – din partea raionului Herța, Vasile Bzovi (decedat) – din partea raionului Noua Sulița, Ion Popescu – din partea raionului Hliboca, Constantin Olaru – din partea organizației republicane ACDR, Aurel Constantinovici - din partea organizației republicane „Aron Pumnul”, Constantin Dabula - din partea deputaților locali (peste un an și-depus mandatul benevole prin declarație), Simion Gociu – din partea scriitorilor și Dumitru Covalciuc – din partea „Arborosei”) al activității Societăților românești din regiune misiunea de a studia posibilitatea de a instituționaliza un organ reprezentativ al Românilor din Ucraina.

Condițiile însă nu au permis activitatea acestui organ. Valoarea Congresului este, însă, de o importanță deosebită – s-a votat Programul de dezvoltare națională a românilor - unicul program, votat de delegații aleși din toate satele regiunii, cu participarea delegațiilor din reunile Odesa și Transcarpatia, cu delegații oficiale de cel mai înalt nivel din România și Republica Moldova.

În 1996, după adoptarea Constituției Ucrainei, s-a ivit șansa de a înfăptui acest „gând” – instituționalizarea comunității românilor din Ucraina.

Însă I Consfătuire a liderilor organizațiilor naționale românofone din Ucraina din 6 decembrie 1996 (care a avut loc la inițiativa Parlamentarului Ion Popescu și deputatului regional Vasile Tărățeanu și la care au participat delegații din regiunile Cernăuți, Transcarpatia, Odesa și -Prof.Dr. Ion Varzari cu mandat din partea grupelor de inițiativă din regiunile Kiev, Jitomir, Dnepropetrovsk și orașul Kiev) și hotărârea pozitivă de a instituționaliza Comunitatea Românilor (moldovenilor) din Ucraina, a fost scindantă de două grupări –Societatea „Lucafațul” a moldovenilor din Odesa - Președinte și delegat „fără drept de decizie” Anatol Fetescu și gruparea lui Arcadie Opaiț. Anatol Fetescu, care participase la Consfătuire a declarat că „nu are mandatul moldovenilor din Odesa pentru a decide constituirea a unei organizații de acest tip” (mai târziu a înregistrat oficial o organizație republicană „a moldovenilor”), iar Arcadie Opaiț a inițiat constituirea așa zisei „uniuni a societăților românești” (din care mai făcea parte Octavian Voronca (membru în conducerea Societății „M.Eminescu”), Aurel Constantinovici („Aron Pumnul”), reprezentanții organizațiilor nereprezentative din punct de vedere a numărului de membri cotizanți: Ion Broască („Isidor Bodea”), Dumitru Covalciuc („Arborosa”), Petru Grior, Octavian Bivolaru („Golgota”), Ion Voronca („Stejarul”), organizațiile-fantome înregistrate:Gheorghe Pavel („Tricolorul”), Gheorghe Frunza („Constantin Brâncoveanu”) și redactorul actual de la „Plai românesc” Ștefan Broască, - „uniune...”-fantomă, care așa și nu a fost înregistrată. De remarcat, că ambele grupări au început o luptă deschisă contra deputatului Ion Popescu.

Însă, ca urmare a hotărârilor I Congres, au urmat cele 3 Congrese ale Intelectualității, care aveau ca scop cristalizarea doleanțelor și elaborarea strategiei pentru viitor (1999, 2000 2001 – președinte – Ilie Zegrea, secretar – Vasile Tărățeanu). Eșuate și ele datorită „vigilenței celor, ce n-au nevoie de așa ceva”...

S-a îndepărtat de ideea I-lui Congres și conducerea din Cernăuți a ACDR-ului, care se dorea „unic exponent politic” (dintre toate organizațiile) al românilor din toată Ucraina...

Analiza bazei legislative existente în Ucraina a permis înregistrarea în regiunea Cernăuți la 3 februarie 2004 a „Uniunii Societăților Românești „Pentru Integrarea Europeană” (Președinte de onoare – Dr.Ion Popescu) cu parteneri în Transcarpatia, or.Kiev, regiunea Odesa din Ucraina, dar și în România, Moldova, Albania, Bulgaria, Franța, Macedonia, Ungaria, SUA, Serbia și Montenegro etc. cu misiunea istorică de a crea condițiile logistice pentru „a uni eforturile celor ce doresc să se unească”, lăsând, însă, „ușa deschisă” și pentru cei ce vor adera pe parcurs.

Pe lângă această structură românească proeuropeană din Ucraina din ce în ce tot mai activ funcționează Centrul Bucovinean Independent de Cercetări Actuale din Hliboca (Adâncata) și Clubul Cultural-Sportiv „Dragoș-Vodă” (Președinte în exercițiu la ambele structuri – Aurica Bojescu, deputat în Consiliul regional Cernăuți din partea raionului Hliboca). În ciuda tuturor „obstacolelor”, se crează baza material-logistică, se elaborează proiecte și programe în colaborare cu diverse organizații și structuri – se activează într-un stil european contemporan (nota redacției). Viața continuă... și cum vor evalua evenimentele vom vedea ceva mai târziu (nota redacției).

^{ca} Vezi: Program de dezvoltare națională a românilor moldoveni din regiunea Cernăuți (proiect) // Plai românesc. - Nr. 11 (24). - 4 iunie 1992. - pag. 4-5.

